МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 68 (4235). ЕРА, 9 июнь, 1966 шу. Мах 2 кап.

ТАХАН НОМЕР ТІА:

ШУН ДЕКХАР, МЕХАНИЗАТОРАШ

БОККХА ЛОАРХІАМ БОЛА ГІУЛАКХ

ВЛКСМ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА ПЛЕНУМЕРА

ФУД ИЗ МОХК АГАР?

ДІадоладеннад пионерски ахка

ШЕРАГІА ЙОАРЖАЕ ЯХЬ

БЕРРИГАЧА советски наха а санна пятилетка хьалхара шу дика толамаш доахаш дІадоладаьд Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша. Массане а дег тІара къоабалъяь тІаийцача хьамсарча парте XXIII съезда, КПСС ЦК майски Пленума решенеша кхы а айдаьд цар творчески хьинар, дог-уйла. Съезда а КПСС ЦК Пленумий а решенеша халкъа боахам дегІабоалабара керда торонаш хьаеллаш хиларца белгалъю хІанзарча этапера социалистически яхь: тІехь-тІехьагІа кІоаргагІа хул цун экономически чулоацам, эггара хьалха кхоачашде лерхІар да производства экономически хьокхамаши хьаеча продукце дикали.

«Дерригa низаш, знанеш, опыт тІайохийтаргья вай чура резерваш хьалехара а царех пайда ийбара а, предприятей, гІишлоний, транспорта, совхозий балха юкъера технико-экономически хьокхамаш тоадара» — иштта яздаьд ший кхайкарал тІа пятилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра йола социалистически яхь дІайолаьча Грозненски швейни производственни объединене коллективо. Из кхайкарал дог раьза долаш хьаллацаьд республика берригача къахьегамхоша.

ГІадвугаш а доккха а да цунах хьадаьнна беркат. ТІехкхоачашъяьй промышленносто продукци арахецара пхе бетта план. Соахка цу хана арахийцачул 16,1 процент дукхагІа арахийцай продукци. Къаьстта дика толамаш даьхад вай мехкдаьттахоша. Цу тайпара хьинаре къахьега коллективаш, сменаш, цехаш Іалаьмате дукха я республике.

Во лелац совхозий болхлой, колхозхой гІулакхаш а. КоатІара оалхазараш леладераша толамца кхоачашъяьй ах шера план, хІаьта кІезига яц хьайбай продукташ пачхьалкхенга йохкара ялх бетта план кхоачашъяь фермаш, бІарчча боахамаш.

Продукци дукхагІа а дикагІа а арахецара. хІаман кхомбара, керда торонаш гуча а йоахаш производства технико-экономически хьокхамаш товдара, къахьегама овсарле лакхъяра тІаерзаяь я промышленни предприятей болхлоша йоаржаяь яхь. Юртбоахама къахьегамхой оарцагІбаьннаб лаьтта леладара культура лакхъяра, ялаташ хьувкъадара, хьайоаккхача продукцега дІадодар лохдара, боахамаш пайда луш хилийтара, хий дехкача лаьттаех лерттІа пайда эцара, цар тІа тешаме ялаташ хьувкъадара. Укх деношка къаьстта чІоагІа яхь йоаржаьй юрташкарча механизатораша. Хьинехьа ялаташ лоацача хана чуийца дахара хьинаре къахьегаш ба уж. Парте райкомаша, юххьанцарча партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша даим терко е еза хІара саг социалистически яхьа юкъеозара, цун балха методаш шерра наха дІайовзийтара. Парте экономически политика хІанзарча принципашка хьежжа кулгалде деза яхьа. Цу гІулакха эггара хьалхагІа де дезар да экономически стимулий лоархІам лакхбар, производственни коллективай дикагІа къахьега безам боагІаргбола материальни хьалаш Іалашдар.

Дукха я республике пятилетка хьалхарча шера планаш кхоачашъяра яьржача яхье доккхий толамаш даьха а башха-дика опыт Іоаяь а йола коллективаш. ДикагІйола технологи юкъейоалаеча, къахьегам вІаштІехьбоаккхача, хьалха латтача предприятей, цехий, бригадай, сменай коллективашта, болхлошта, колхозхошта карагІдаьннараш массанена а дІадовзийта деза. Хьалха латтарий опыт хьаллацаро, из шерра дІайоаржаяро, дуккхача нахага дІакхачийтаро торо хулийтаргья производства экономически эффективность лакхъе. Технически прогресса темпаш сихъяр, къахьегама овсарлен продукце дикали лакхъяр, халкъа боахама экономика чІоагІъяр санна дола керттера дешаш кхоачашдара тІаерзаяь хила еза социалистически яхь.

ЛерттІа беркат хьа а доалаш яхь лелаяра чІоагІа лоархІаме да материальни моральнии стимулаш кхетамца вІаштІехьъяхар. Дика къахьегачарна, производстве доккхий толамаш доахачарна деза совгІаташ тел вай мехка, цар массане а сий ду, уж бовзаш а безаш а ба. Ховш ма хиллара, укх деношка СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указах семилетка заданеш кхоачашъеча доккхий толамаш дахарахи лакхара технико-экономически хьокхамаш гойтарахи мехкдаьтта доаккхача, мехкдаьтта чакхдоаккхача, мехкдаьтта-химически промышленноста болхлой йоккхача группана Социалистически Къахьегама Турпала цІи еннай. Царна юкъе ва вай республикера кхо саг: Андрей Дмитриевич Катасонов, Марина Яковлевна Паук, Николай Иванович Ведерников. Орденаши медалаши еннай промышленносте а юртбоахаме а болх беча дуккхача наха.

Партеи правительстваи масса за а йоакхо ю къахьегамцара наьха безам материально совбаькхха а ца Іеш из морально а совбаккхара. Цудухьа хІара боахаме, предприяте терко е еза моральнии материальнии поощренеш нийса вІаштІехьъяхара.

Социалистически яхь беркат хьадоалаш хилийтара партийни, комсомольски, профсоюзни организацеша бокъонца вІаштІехьъяккха еза социалистически яхь. ХІанз а цхьайолча моттигашка дувцаш дола доккхий хабараш, вахаре кхоачашдулургдоаца декхараш тІаийдар дац эшаш дар. Эшар да дикагІа къахьегачар балха опыт Іомаяр, из массанена йовзийтар, боахама доал дара толашагІа йола методаш Іомаяр. Хьинаре къахьегачарна ниисса хІара коллективе хІанз а болаш ба план кхоачаш ца еш, продукци брак йолаш арахецаш, шоашта тІадиллача гІулакхах дог ца лаза нах. Из гІалат цІендаь юкъера дІадаккхара даим терко е еза.

Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дузачен революце баьчча Владимир Ильич Ленин ваь 100 шу дузачен сийлен даташта толамца накъадахара кхы а айде деза наьха творчески хьинар, дог-уйла.

Массехк ди мара дисадац СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш хила. Цу денна шерра яхь а йоаржаяь хозача совгІаташца накъа баха кийчлуш ба республика къахьегамхой.

БЕРРИГА НИЗ—ЯЛАТАШ СИХАГІА ЧУЭЦАРА

Сурта тІа: № 1 йолча шурий совхозе ялат чуэцаш латт.
Н. Нобиашвили сурт.

ДИКА КА МАЬХАЛ ЙОАЛАШ

Кхашкара балхаш сихденнад Гудермеса района «Новогрозненский» совхозе. Ялаташ чуэца доладелар шера юкъе эггара сийрдагІа дола, эггара дикагІа дола цІей ца юрташкарча къахьегамхошта. ДІаяхача хана дерриге низаш тІададахийта, чІоагтІа къахьегарах хьахиннар ма дий из.

Дукха къахьега дийзар механизаторий ялаташ чуэца доладале хьалхагІа. ДогІаш делхарах Іобижа мукх хьокхаш геттара хала дар. Массазаръяр санна йолча шерра кха чулоацача жаткаца хьокхалургболаш бацар мукх. Цудухьа эксцентрикови мотошоаш а дехка кийчйир мукх хьокхаргбола жаткаш.

Моторий тата дижаш мукха кхашкара. Цхьан кхай тІара мукх хьокхаш я тракторístий Гайсуркаев Махьмад-Хьажий, Сулейманов Эдисолтий, Януркаев Яхьъяй, Габаев Кере агрегаташ. Ялат чуэца доладенначa хьалхарча дийнахьа шоай норма кхоачаш ца еш кхай тІара дІавахаьзар царех цхьаккха а. ХІанз темпаш кхы а лакхъеш ба механизатораш. Болх тІехдика а беш, шоай нормаш дуккха а совнагІа кхоачашъю царех хІаране.

Цхьа сахьат ха а дуккхача маьха я ялаташ чуэцача. Из дика кхетаду совхоза механизатораша. Цудухьа уж болх беш боахккача хьатІакхухь парна делкъийга дуа хІама. Цигга дежурить деш я дІа-юха лела мастерской а, нагахьа санна агрегат еха моттиг хуле новкъосталa оарцагІъялар духьа. «ХІанзалца хьа агрегат телха хІама хинналац тха, — йоах механизатораша, — цхьабакъда, нагахьа санна агрегата оатхал еха моттиг нийсъелча а 20—30 минутал тІех ха йовргьяцар из тоеш». ХІанзарча темпаша хьахьокх, 8—10 балха дийнахьа ялаташ чуийца даха аьнна тІаийца декхараш механизатораша сийленца кхоачащдергхилар.

Мукх чуэца болабеннаб «Гудермесский» совхоза 3-ча отделене а. Шоай агрегаташ эггара хьалха кхашка арапьхар шоайла яхье баьнача комбайнераша Баскаев Лом-Іаьласи Темирбулатов Махьмаден. Пар декхар тІаийцад лоацача хана 250 гектара тІара гураха дийна ялаташ хьакхеи ардеи аьнна. «Тхоай дош оаха кхоачашдергда» — йоах механизатораша.

Ялаташ дІахо чуэцаш да районе.

Н. АБАЕВ.

ХЬИНАР АЙДЕННА

Фийг чІоагІбала болабеннаб Грозненски района № 1 йолча шурий совхоза кхашкарча мукха. Укх денношка из культура хьакха йолаеннай пхиъ агрегат. Мукх хьакха болабеннаб совхоза механизатораш нн. Воробьев, Маковей, Исаев, кхыбараш. Хьалхарча кхаь дийнахьа хьекха баьннаб 260 совгІача гектара тІара.

Ди тІехь шерлуш латт ялаташ чуэпара балхаш.

Балхаш сихденнад «Староюртовский» совхоза механизаторий а. Кхашка болх беш я тІехьатайса ЖВН-6 яха жаткаш а йолаш йола пхи комбайни тІехьа ювза пхи жаткеи.

Ялат хьокхача геттара дика къахьег комбайнера Хасуев Мовлада. Цо ЖВН-6 яхача жаткаца хІара денна хьокх 35—38 гектара тІара мукх. Хьокхаш иззал мукх Іобулл Гайтемиров Сидакъа.

ХІанзале 300 гектара тІара мукх хьекха баьннаб укхаза. ЧІоагІа уйла тІайохийт совхозе керда хьадаьнна ялат лорадара. Ялаташ лорадара гІулакха совхоза коллектива хьалхашка латта декхараш дувцаш дружинникашцеи халкъа тІахьожама активусташцеи семинар яьй партийни организацеш.

Кхашка ялата цхьаккха ка ца аллийтар, ялат лечкъоргдола дерригa наькъаш дІакъовлар — иштта да боахама кхаш леладераша лерхІар.

Мукх 2308 гектара тІа дІабийнаб «Горячеисточненский» совхозе. Цхьатарра дІаболабеннаб механизатораш ялат чуэца. Хьалхарча дийнахье а мукх хьакха йолаелар совхозера еррига 19 жатка.

Къахьегаме хьокхам тел тІехьаювзача жатка машиниста Магомедов Висхас. Ялат чуэца дІаладенначa дийнахьа делкъа ха а хилале хьекхар цо 15 гектара тІара мукх. Из Далаев ХІаронаца яхье ваьннав. ХІаране 25 гектара тІара ка бола ялат хьакха аьна дош деннад шинна а механизатора.

Шоай дош толаме кхоачашдеш хьаноагІа уж шиъ.

Ялаташ хьокхача дика болх бу механизатораша Бараханов Салмана, Ульбиев Мусас, Албеков Хаважа, кхычар.

12 июне—СССР Лакхехьарча Совета хоржамаш

ТІЕХХЬАРА КИЙЧО

Российски Федерацегара СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совете кулча хоржамашта йолча 7-ча Грозненски окружной хоржамий комиссе заседани хилар селхан. Хоам беш къамаьл дир комиссе председатела нов. Бокова. Цо белгалдаьккхар, цу лоархІамерча кампанена еш йола кийчо парте XXIII-ча съезден КПСС ЦК майски Пленумен решенеша къахьегамхой политически къахьегамен хьинар чІоагІа айдаьча хьалашка чакхйоалаш хилар. Дерригача халкъа юкъарча цІейна совгІаташ кийчдеш я промышленни предприятей, колхозийн совхозийн коллективаш. Хоржамий кампане дакъа лоацаш дукха ба болхлой, колхозхой, советски интеллигенце викалаш. Хоржамаш дика чакхдалийтаргІа Іалашдар дукха цІенхаштта болх бу партийни, комсомольски, профсоюзни организацеша, моттигерча Советаша.

Цунца цхьана нов. Бокова белгалдаьккхар, цхьайолча моттигашкара кхоачамбоацараш хІанз а дІадаханза хилар. Массанахьа а хьежа чакхдовла деза хоржамий участкаш кийчъеннайий, харжархой хьачуэцара цхьаккха хІама эпаргдоацаш массадола хІама теркал де деза укх юхедисача деношка.

ЧІоагІа лоархІаме да хІанз хулча хоржамий башхалонаш теркалъяр. хІана аьлча ахкан хана, дуккха харжархой отпуске, курорташка, санаторешка, дачашка, мукъача дийнахьа городал арахьа салаІа ухача хана. хул уж. Кхадж тосса ха чакхйоал хьалхагІа санна бийсанна 12 сахьат даьлча а ца йоалаш, моттигерча ханах сайрийна 10 сахьат даьлча. Цунца дувзаденна берригача харжархошка хьалхагІе а хоам бе беза кхадж малагІча порядках, мича хана, мича тоссаргба хойташ. Советаша йоакхо е еза кхыча городашкен районашкен дІаболхача харжархошта кхадж тасса бокъо луш дола удостоверени царга дІакхачийтара.

Хоржамий участкаш кийчъяларах лаьца къамаьл дир комиссе заседаче Советски райисполкома председатела заместитела нов. Тепсаева. Цо хьакхайкадир, еррига хоржамий участкаш харжархой хьачуэца бокъонца кийчъенна яьнна хилар. Хоржамий комиссей председателашца совещани яьй. Бувзама средствашца Іалашъяь я еррига участкаш.

Заседане, хоамаш деш иштта къамаьлаш дир окружной хоржамий комиссе членаша — Дагестански АССР-рарча нов. Ярошенкоси Астрахански областагарча нов. Трягинен.

1966 ШЕРА 12-ча ИЮНЕ СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕ ХОРЖАМАШ ХУЛ.

Новкъостий харжархой!

«СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дарах йолча Положенега» хьежжа, СССР Лакхехьарча Совета депутатийлла болча кандидагашта тІехьа кхадж тоссилга долалу хоржамий участкашка Іуйрийна 6 сахьат даьлча, хІаьта 22 сахьат даьлча йисте а доал.

Коммунистийи парте боацарийи блока кандидаташта тІехьа тоссаргба вай кхадж!

МАССАВА А ГІОЛАШ КХАДЖ ТАССА!

СССР Лакхехьарча Совета Президиуме

(Юхедисар. Долалур № 65 йолча 2 июнерча «Сердало» тІа да).

ИДРИСОВ Идриса Хаважа — «Октябрьнефта» мехкдаьтта промыслай тохкама бурув деттара контора бурильщика гІончийна.

КОЗАКОВ Иван Федоровича — Гудермесски мехкдаьтта промыслай управлене электромонтера.

КОНОБЕЕВА Мария Матвеевнайна — «Горскнефта» мехкдаьтта промыслай управлене мехкдаьтта промыслай замерщицайна.

КОНОВАЛОВ Василий Исаевича — «Сунжанефта» мехкдаьтта промыслай управлене керттерча геолога.

КОРНИЛОВ Николай Дмитриевича — «Горскнефта» мехкдаьтта промыслай управлене начальника.

КОШЕЛЕВ Семен Степановича — «Грознефтегеофизика» яхача треста ремонтно - комплектовочни контора слесара.

КУКУЛИЕВ Исай Абрамовича — РСФСР Главнефтеснаба Грозненски управлене перекачивающи станце оператора.

ЛИТВИНЕНКО Алексей Захаровича — «Сунжанефта» мехкдаьтта, промыслай управлене Карабулакски тохкама бурув деттара контора партийни организаце секретара.

МАРКОВСКИЙ Василий Яковлевича — Грозненски ремонтно-механически завода слесара.

МАРТЫНОВ Сергей Леонтьевича — «Старогрознефта» мехкдаьтта промыслай управлене тохкама бурув деттара контора вышкомонтажника.

ПАНФИЛОВА Клавдия Михайловнайна — «Сунжанефта» мехкдаьтта промыслай управлене мехкдаьттана перекачка яра йолча оператора.

САЛЯЕВ Рахматула Хусаиновича — «Грознефтеразведка» яхача треста автотраспортни контора слесара.

САМОФАЛОВ Леонид Степановича — «Грознефть» яхача объединене начальника заместитела.

ТАРАРИН Петр Васильевича — «Горскнефта» мехкдаьтта промыслай управлене транспортни цеха шофера.

ТЕМИРАЕВ Сослан Акеровича — «Малгобекнефта» мехкдаьтта промыслай управлене № 2 йолча тохкама бурув деттара контора керттерча инженера.

ТИМУРШИНА Анастасия Михайловнайна — «Грознефтегаз» яхача мехкдаьтта-газа управлене машиниста гІончийна.

ХАРЬКОВСКИЙ Леонид Михайловича — РСФСР Главнефтеснаба Грозненски управлене механически мастерской токаря.

ЧАБАНОВ Сергей Васильевича — «Сунжанефта» мехкдаьтта промыслай управлене гІишлой-монтажни участка газоэлектросварщикана.

ЧАНТИЕВ ИсмаІалий Іусмана — «Грознефтеразведка» яхача треста Эльдарово - Орлиная мехкдаьттана тохкам бара бурильщика.

ШАДУНЦОВ Григорий Борисовича — «Грознефть» яхача объединене транспортни контора тракториста.

ЩЕРБИНИН Иван Андреевича — «Горскнефта» мехкдаьтта промыслай управлене мехкдаьттана перекачка яра цеха машиниста.

«ЗА ТРУДОВОЕ ОТЛИЧИЕ» ЯХА МЕДАЛЬ

АЛБОГАЧИЕВ Хьасана Ахьмада — «Малгобекнефта» мехкдаьтта промыслай управлене № 3 йолча мехкдаьтта промысла заведующена.

АЮПОВА Дарья Ивановнайна — «Грознефтеразведка» яхача треста механически мастерской кочегара.

БОГОМЕДОВ Саьлакьата Іабдурахьмана — «Грознефтеразведка» яхача треста геологотохкама контора бурув деттара мастера.

БЕРИДЗЕ Виктор Александровича — Гудермесски мехкдаьтта промыслай управлене мехкдаьтта дахара волча оператора.

БОБРОВ Василий Федоровича — «Октябрьнефта» мехкдаьтта промыслай управлене электромонтажни цеха электромонтера.

БУЛКАНОВ Хаджимурат Николаевича — «Грознефтеразведка» яхача треста сейсмически парте оператора.

ВИШНЯКОВ Юрий Петровича — «Грознефтегаза» мехкдаьтта-газа управлене оператора.

ГОМКОРТИЕВ Хьасана Іалаудина — «Сунжанефта» мехкдаьтта промыслай управлене Карабулакски тохкама бурув деттара контора бурильщика.

ГОРШКОВА Анна Павловнайна — РСФСР Главнефтеснаба Грозненски управлене инженера-диспетчера.

ДЕМИДЕНКО Иван Михайловича — «Сунжанефта» мехкдаьтта промыслай управлене скважинашта капитальни ремонт еча цеха слесара.

ЕМЕЛЬЯНОВ Георгий Михайловича — «Сунжанефта» мехкдаьтта промыслай управлене № 2 йолча мехкдаьтта промысла мехкдаьттеи гази яхара волча оператора.

ЕРОШОВ Александр Николаевича — «Старогрознефта» мехкдаьтта промыслай управлене транспортни контора тракториста.

КОНДРАТЕНКО Виталий Яковлевича — «Октябрьнефта» мехкдаьтта промыслай управлене капитальни ремонта участка бурильщика.

КОРШАКОВ Дмитрий Григорьевича — «Сунжанефта» мехкдаьтта промыслай управлене № 1 йолча мехкдаьтта промысла заведующена.

КУДРЯШЕВ Николай Михайловича — «Грознефтеразведка» яхача треста геологотохкама контора бурильщика.

ЛЕВЦОВА Анна Григорьевнайна — «Старогрознефта» мехкдаьтта промыслай управлене № 1 йолча мехкдаьтта промысла мехкдаьттеи гази яхара йолча оператора.

ЛИТВИНОВ Валентин Ивановича — Гудермесски мехкдаьтта промыслай управлене керттерча инженера.

ЛОБАНОВ Иван Акимовича — «Грознефть» яхача объединене транспортни контора шофера.

МАКАРОВА Евгения Константиновнайна — Грозненски ремонтно - механически завода вальцовщицана.

МАНАКОВ Иван Никитовича — «Октябрьнефта» мехкдаьтта промыслай управлене ремонтно - механически цеха слесара.

МЕДОВИКОВ Аркадий Ивановича — «Грознефтеразведка» яхача треста «Правобережное — Брагуны» яхача мехкдаьтта тохкама чоалханерча балхашта волча вокхагІча бурув деттара мастера.

НАДЖАРОВ Владимир Артемовича — «Грознефть» яхача объединене автобаза автослесара.

НЕЦВЕТАЕВ Илья Ильича — «Старогрознефть» мехкдаьтта промыслай управлене тохкама бурув деттара контора партийни организаце секретара.

ПОСТАШ Мария Федоровнайна — Къилбаседа - Кавказски мехкдаьтта Іилма-тохкама института йоккхагІча Іилма болхлочоа.

РЫБИНА Анастасия Александровнайна — «Малгобекнефта» мехкдаьтта промыслай управлене мехкдаьттана перекачка яра цеха оператора.

САИПОВ Микаила Лемайна — Грозненски нефтебаза заправщика.

СКВИРСКИЙ Александр Павловича — РСФСР-а Главнефтеснаба Грозненски управлене нефтебаза машиниста.

ТУЛЫШЕВ Дмитрий Васильевича — «Грознефтеразведка» яхача треста «Правобережная - Брагуны» яхача мехкдаьтта тохкама начальника.

ШАЦОВСКИЙ Семен Петровича — «Грознефтегеофизика» яхача треста геофизически ремонтно-комплектовочни контора директора.

* * *

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо 1966 шера 28 маерча Указаца совгІаташ деннад мехкдаьтта чакхдахара, моторни доагораш, даьттащ, синтетически каучук, шинаш, резина, технически изделеш, кхыйола продукташ хьаяра ворхІ шера плана заданеш толаме кхоачашъярахи мехкдаьтта чакхдоаха а мехкдаьтта-химически а промышленность дегІаккхувлача дика хІамаш карагІувларахи Нохч-ГІалгІай АССР гІолла:

ЛЕНИНА ОРДЕН

ПЛАТОНОВ Александр Леонидовича — Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода вокхагІча оператора.

ПОДКОПАЙ Юрий Васильевича — Грозненски химически комбината вокхагІча оператора.

(ДІахододар хургда).

МНРП СЪЕЗДЕ

УЛАН - БАТОР, 7 июнь. ТАСС корреспондента А. Шаронова хоам бу:

Тахан укхаза МНР Сийлахь-йоккхача халкъа Хурала заседаней зале торжественни хьале ший болх бе йолаелар Монгольски халкъа-революционни парте (МНРП) XV съезд. Съезд хьайийлар МНРП ЦК Хьалхарча секретара Ю. Цеденбала. Делегаташа президиум, секретариат, редакционнии мандатнии комиссеш хорж, съездо чІоагІъю ший балха порядок.

Съездо ювцаргья МНРП ЦК-и Центральни ревизионни комиссеи отчеташ, парте керда программа тІаэцаргья, хьажа а хьежа, чІоагІъергья 1966—1970 шерашка мехка халкъа боахами культурен дегІаккхувлара йиълагІча пхе шера планах йола директиваш, парте центральни органаш хоржаргья.

Съезде вайта хержав парте 48.570 членагарей кандидатагарей вола 752 делегат. Монгольски коммунистий форуме кхаьчай дунен 39 мехкара коммунистическии болхлойи партей делегацеш. КПСС делегацена керте ва КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь А. Н. Шелепин.

МНРП ЦК отчетни доклад йир МНРП ЦК Хьалхарча секретара Ю. Цеденбала. Монгольски коммунистий XV съезде цо дІакхайкадир, парте съезд гулъелга МНР халкъа боахами культурен дегІаккхувлара кхоалагІа пхе шера план йистеяларцеи йиълагІа пхе шера план йолаяларцеи цхьан цхьана нийсденнад, аьнна.

Монгольски Халкъа Республика чакхъяьккхача дегІаахара этапа керттера итог я, аьлар Ю. Цеденбала, монгольски халкъо, МНРП кулгал а деш, социализма эггара хьалхарча мехко — Советски Союзо массе а оагІора лоаттадеча новкъосталахи, хІаьта дІахо кхыча социалистически мехкаша хьалхабарахи царца цхьана гІулакхаш лелаладарахи ког гІортолга а еш, эксплуататорски классаши саго сага эксплуатаци елга хьахулийта бахьанаши дІадоахилга Іалашдаь хилар, производства средстваш частни доалахьа хилар дІа а даькка, уж социалистически общества экономически лард махнлара общественни доалахьа хулга чІоагІдаь хилар.

Монгольски халкъ, исторически лоархІам а болаш, феодализмагара социалистически обществага даьннад. из да мохк, капитализм юкъа а ца а йита. социализмагахьа дегІа кхувлара хьакъехьа парте лаьнь генеральни никъ когбаьнна дІаоттар. аьнна, белгалдаьккхар Ю. Цеденбала.

МНРП XV съезд хьожарийолчеи цо тІаэцарийолчеи парте кердача программо, белгалду докладчика, къаьгга къоастам бу социализм хьалъяь йоаккхача юкъагІарча МНРП генеральни наькъа. Из ба социализма материально - техническа база хьаяра процесс йистеяккхара, МНР-ах гарггахьарча хана индустриально - аграрни мохк хилийтара никъ.

Ше доклад еш дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама дешаш а хьоахадаь, Ю. Цеденбала белгалдаьккхар цун цхьа бартцхьоагІо хилар лоархІаме долга, хІаьта дунен тІара гаьнна дукхагІа йола коммунистически болхлойи партеш чІоагІа марксизма - ленинизма позицеш тІа латташи кІаьдъялар доацаш коммунистически болама мугІарий барта ца хилар дІадаккха а уж кхотаденна хилар чІоагІде а гІерташ йолга белгал а дир.

Ю. Цеденбала хоадам боллаш бехке йир американски империализм а Вьетнамера цун агресси а. Цо аьлар, тІем тІа латтача Вьетнама координированнии аффективнии новкъостал дар хІанз социалистически мехкий а коммунистически партей а эггара хьалхагІара интернациональни декхар хинна дІаэтталга.

Монгольски халкъа боккъала а башхача коталоний итогаш яьи МНР-е социалистически общество хьаяра программа белгалъяи йолча новкъоста Цеденбала докладага съезда делегаташеи хьаьшашеи чІоагІа уйла тІаяха ла а дийгІар, хІаьта гІордаьнна деттача тІоарапа, цкъа соцаьь ца Іеш, юха а сецайир.

Хьинар дарий хул пятилетка резерваш!

БЕРКАТЕРЧА МЕХКДАЬТТАГА БОДА НИКЪ

Турпаленца гІа боахаш, йоккхийча масштабашца, дикача гІулаккхашца майрра вай вахар чу деанай керда пятилетка. Къонача наха а дукха дайнача социалистически индустри бахьан долаш къевсаме лоттабаьраша а чІоаггІа уйла еш да кхоачашде лаьрхІа сийлахь-доккхий гІулакхаш.

XXIII-ча партийни съездо кердача пятилетка Директиваштa лаьрхІа тІа мел нийца хІама хІанзале балха юкъе ззад, деш да, кхоачаш хулаш да.

Тахан «Известеша» кепатох геттара лоархІамерча цхьан проблемах лаьца болхлочо В. Касакова яздаь письмо.

150 а, 5.600 а! Мехка эксплуатаци еш йолча 5.600 мехкдаьтта скважинах кердача прогрессивни технологех болх беш цхьа бІаьи ах бІаьи мара яц. Бахьанаш! ВІаши бувзам ца хилар, мело яр, сухал ца бар, экономически хьашт кІезига хилар. Цунца машар хила йиш яц цхьанна а боахамхочун, цхьанна а инженера.

«Хьинар дарий хул пятилетка резерваш!» — из яхаш кургья «Известеша» тахан хьеелаш йола керда раздел. Болхлошкара, инженерашкара, экономисташкара, боахамеи партийни болхлошкара дех редакце производства эффективность лакхъергйолаш дола практически дешаш газете оагІонаш тІа дуаца уттадар.

ЕЗА РЕДАКЦИ!

Тха промысле дукха ба кердадар лохаш бола творчески нах. Сакъердаме, доккха беркат дала мегаш да деш дола балхаш а. Масала, цкъа доаккхаш цхьан скважина чу гІолла шин горизонтера доакх оаха мехкдаьтта. Хьалха хІера горизонта тІа йода скважина къаьст-къаьста йоаккхар. КПСС XXIII-ча съезда материалаш Іомаеш, сона цар тІара корайир мехкдаьтта доалла моттигаш караерзаяра хьалхалатта методаш юкъе кхувлилгеи мехкдаьтта даккхар сихделгеи дІадехаш йола указани. Нов. А. Н. Косыгина парте XXIII-ча съезда аьча доклада тІа иштта ала а аьннад, шерра юкъедоаладергда «мехкдаьтта доаллача массехк горизонта цхьан ханна цхьан скважинаца эксплуатаци елга», аьнна.

Сона ховчох, уж тайпа опыташ ю мехкарча цхьаццайолча кхыча мехкдаьтта районашка а. Цхьабакъда, гІулакх мела лел. Мехкдаьттахой низаш сов декъаденад. ХІаране дар ше къаьсте ду, цкъа я аьнна изобретенеш я цкъаза ераш, кустарникал леладу. ХІаьта тха безам ба мехкарча мехкдаьтта доахача промышленноста юкъе керда, эггара прогрессиненегІа йола технологи кхаьа. Из вІаштІехьдаккха новкъостал де тхона.

В. КАСАКОВ,
«Сунжанефта» цхьоалагІча промысла болхло.
пос. Карабулак.
Нохч-ГІалгІай АССР.

«Известей» собственни корреспондента А. Андреева КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретарага С. Апряткинга, инженерага-мехкдаьттахочунга дехар дир В. Касакова письмох хьайна хетар оалдалар Іа аьнна.

* * *

Укх гаргарча пхе шера чІоагІача темпашца дегІаккхувла лаьрхІад мехкдаьтта индустри. Цунца дувзаденна боккхача лоархІаме да мехкдаьтта доаллача массехк тІоана цхьан ханна цхьан скважинаца къаьст-къаьста еш эксплуатаци яра метод шерра юкъекхувлар.

Ховш да, СССР мехкдаьтта доаллача моттигех дукхагІа яраш — «дукхаза вІаштІаръяь», тайп-тайпарча кІоаргаленашкарча мехкдаьтта луча шин а кхы дукхагІча а горизонтех латташ хилар.

Цхьан скважина новкъосталца цхьан ханна массехк тІоана эксплуатаци яра даькъе Къилбаседа Кавказе еча опыташа дика результаташ еннай. Нохч-ГІалгІай чу эггара хьалха «Ташкала» яхача промыслерча кІедж еттача горизонташта 1953 шера эксплуатаци еча хана юкъейоалайир из метод. Цу гІулакха хиланза яргйоаца оборудовани кийчйир грозненски специалисташа. Кхы тІа а деннеи бийсаннеи итташ тоннаш мехкдаьтта тела яьлар № 154, № 163 скважинаш. Белгалара опыт Іоаьй нов. Касакова болх беча «Сунжанефта» специалисташа а. Ер иттлагІа шу да Гудермеса мехкдаьтта промыслови управленерча шин скважина кердача технологех толаме болх бу. Лоадама рузкъа дІа ца дохийташ эггара хьалхарча шерре а денз кхы тІа а 80 эзар совгІа тонн мехкдаьтта даьккхар цу скважинашкара.

1963—1965 шерашка Къилбаседа-Кавказски мехкдаьтта Іилма-тохкама институте хьакхеллар цхьан скважина новкъосталца цхьан ханна къаьст-къаьста доаккхаш кІедж еттача шин горизонтера мехкдаьтта доахаргдола ший тайпара забойни установка. Из юкъейоалаяро торо хилийтар дукха мехкдаьтта доаллаш болча кІалхарча тІоанах мехкдаьтта даха. Деннеи бийсаннеи скважино душ дола мехкдаьтта дукхагІа хилар 20 тоннагара 130 тоннага кхоачаш.

ХІаьта а, ужи царна тара йолеи факташ мел чІоагІа дог гІоздоаккхаш яле а, массехк тІоанах цхьан скважина новкъосталца мехкдаьтта дахара метод хІанз а опыта дІайолаьчара кхы дІахо яьннаяц. Керда, кхы а тешамегІен балха овсарле кхы а лакхагІеи йола оборудовани хьакхоллаш хІаначул тІехьагІа бе безаш дукха болх ба, — хІанз санна къаьст къаьста ца а беш, Іилмахой-мехкдаьттахойи практикаши вІаши дага а бувлаш. Кердача технологех болх беш 150 скважинал тІех яц вай мехка. Геттара чІоагІа юхаувзалуш юкъекхухь мехкдаьтта даккхара интенсификаци яра керда методаш.

ХІаранега цхьан ханна массехк тІоанах мехкдаьтта доаккхалургдолаш йола 5.600 гаргга эксплуатационнии нагнетательнии скважина я Советски Союза мехкдаьтта промыслашка. Даьча лоархІамаша хьахьокх, массехк горизонта цхьан скважинаца эксплуатаци яра способ юкъейоалаяро, бурув деттaш йоаха скважинаш кІезигьяр бахьан долаш, 400 миллион сом гаргга капиталовложенеш кхое йиш хургхилар.

Иштта тІехьа хІана даьннад из гІулакх? Керда технологи шортига юкъекхахьара керттера бахьан — эшаш йола оборудовани ца хилар. Лакхе аз аьнначa тайпара кІезиг-кІезига оттаеш хІанз цунна конструкци оттаеш я дукха йоккхий йоаца специалистий группаш. Цу тІа а, хьаеннача конструкцешта юкъе лоархІаш дац дуккха ззараш йолча скважинай фонда эксплуатаци яра хьалаш тайп-тайпара хилар. Вай мехка яц къаьстта из оборудовани дуккха арахецаш йола завод. Тоъал дукха яц контрально-измерительнии регулирующии прибораш а, аппаратура а. ЛоархІамера гІулакх тешамерча бе па доллар мара кхы бахьан дац цу доллача хІаман.

Мехкдаьтта даккхареи тІоанашка хий чуахийтарен кердача методо къаьстта боккха пайда лургбар Малхбузехьарча СибарегІени Малхбузехьарча Казахстанеи промыслашка. Цига халача климатически хьалашка бурув теха цхьа скважина а яьккха, цун новкъосталца массехк горизонтах мехкдаьтта доахаш аттагІа а дарегІа а да, хІара тІоана шийна къаьстта скважина тІаюгачул. Вешта, тхона къаьнача районий мехкдаьттахошта а, боккха экономически пайда лургболаш я мехкдаьтта даккхареи тІоанашка хий чуахийтарен керда технологи. Цун бахьан укх тайпара да. Оаха геттара кІоаргачара доах мехкдаьтта хІана, хІаьта кІоаргеи тІехкІоаргеи скважинаш яхара, ховш мадарра, Іалаьмате дукха мах бода. Шиъ-кхоъ скважина сенна йоаккх, цаІ яьккхача кхоачам хургболаш хилча!

Айса укх тайпара дешаш аьлча массанена а хетар оал мотт сена; опытно-промышленни тохкамах толаме чакхъяьнна, кердача технологех мехкдаьтта доахеи тІоанашка хий чуухийтеи установкаш (аз ювцараш эггара хьалха АзНИИмаша конструкцех йола УФЭ-168, УНГ-168-146 маркаш, СевкавНИИ конструкцех йола ЗУГСР я) промышленносте хьаелга машинашъераша укх шерре вІаштІехьдаккхарга хьежаш ба мехкдаьттахой.

Хаьдла де дезар ер дар.

Цхьайолча заводашта къаьстта из оборудовани арахецаргйолаш специализаци е йоагІар СССР химически мехкдаьттай машиностроене Министерства а, хІаьта иштта СССР мехкдаьтта доахача промышленноста Министерства а. Белгтала аьлча, тхона хетачох, ЗУГСР установкаш дукха хьаелга вІаштІехьдоаккхаре бакъахьа хургдар СССР мехкдаьтта доахача промышленноста Министерства Грозненски ремонтно-механически заводе.

Муфташ йоацаш вІашагІхуьттaш йола тІехчІоагІа насосно-компрессорни турбаши зІамига диаметр йола насосно-компрессорни турбаши хьаелга сихлоре бакъахьа хургдар Іаьржача металлурге Министерства. Уж турбаш ца хилча вІаштІехьа дац цкъа еш мехкдаьтта доаллача массехк тІоана къаьст-къаьста цхьан скважина новкъосталца эксплуатаци е.

СССР приборостроене, автоматизаце средствай, управлене системай Министерства йоакхо е мег эшача контрольно-измерительни прибораш цеи аппаратурацеи промыслаш кийчъяра, укх гаргарча хана цу тайпарча аппаратийи приборийи опытни образецаш оттаеи кийчъеи долалоре.

Кердача, геттара прогрессивни йолча мехкдаьтта даккхара технологега довларо, бакъдар аьлча, доккхий декхараш отталу мехкдаьтта доахача промышленноста Іилма-тохкамеи конструкторскии организацей коллективашта хьалхашка а. Цу гІулакхашта лаьрхІа мехкдаьтта доахачара химико-геологически хьалаш теркал а деш оборудовани леpттІа хьаелга вІаштІехьдаккха деза эггара лоацагІча ханашка. ТІаккха, хІанза-м бакъдар аьлча, мехкдаьтта доалла керда моттигаш караерзаяра проекташ оттаеча хана, закон а лоархІаш оттаде деза, цхьан скважина новкъосталца цхьан ханна къаьст-къаьста еш массехк тІоана эксплуатаци яр юкъедоаладелга, хиланза яргйоацача технологически оборудованеца промыслаш кийчъелга, материальни стимулироване проблема къоастае йоагІа.

Ший письмо тІа болхлочо нов. Касакова ювцаш йолча кердача технологе мехка халкъа боахама боккха пайда бала мег. ХІаьта из технологи дукхагІа, сихагІа, цхьатарра практикана юкъекхахьа а йоагІа.

Грозный.

РЕДАКЦЕГАРА. Боккхача паччахьалкхен лоархІамера проблема я болхлочун В. Касакова письмо тІеи парте Нохч-ГІалгІая обкома хьалхарча секретара С. Апряткина комментарешкеи гІоттаьр. Цхьан скважина чу гІолла цхьан ханна массехк тІоанах мехкдаьтта доахилга шерра юкъедоаладар — из мехка мехкдаьтта индустре кховне, халкъа боахама боккха пайда. «Известеша» шоай контрольни постий новкъосталца шоай тІахьожама кІал лоацаргья из проблема.

Мехка мехкдаьтта доаха промышленность лоацчача ханашка кердача прогрессивни технологех болх барга яхара мица, фу дергда хоиташ дола хаьдда ховш СССР мехкдаьтта доахача Министерствагара, СССР химически мехкдаьттай машиностроене Министерствагара, СССР Іаьржача металлурге Министерствагара, СССР приборостроене, автоматизаце средствай, управлене системай Министерствагара, хІаьта иштта конструкторскии Іилма-тохкамеи учрежденешкара кхачарга хьежаш я редакци.

4-ча июнера «Известия» яха газет.

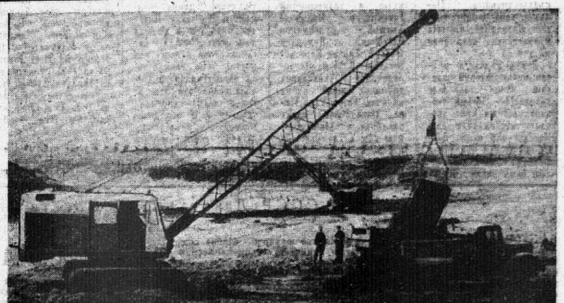

Урале эггара йоккхагІча Ириклински хий Іоадеча моттига йистош машиний таташа хьоаьй. Укхаза хьалъе йолаеннай Ириклински ГРЭС, КПСС XXIII съезда Директивашка хьежжа кердача пятилетке цига энергетически мощносташ болх бе йолаялийта лаьрхІа я.

Станце энерги гІоргья Къулбехьен Урала промышленни предприятешка. Цун низ — 2.400 эзар киловатт.

ХІанз из гІирс хьалбеча сихденна балхаш деш латт — гІишлошьераш хоадам беш бола тІагІортам бара «тылаш» кийчъеш боахк. Хьалдеш латт наха чуІе цІенош, берий бешамаш, столовеш, общежитеш, коммуникацеши наькъаши дохнаш латт, хьаеллаш латт магазинаш.

Станце эданена кІалхара боккха кІоаг боаккхаш боахк, вІашагІа а елла, болх мишта бу хара тохкаш латт низ бола бетонни завод.

Мехка тайп-тайпарча моттигашкара из гІирс, хьалбеча тІаухаш латт нах.

Сурта тІа: ГРЭС-а керттерча зданена кІалхара боккха кІоаг боаккхаш боахк. ДІахора бІаргагур — Ириклински Іоадаь хий лоаттаду моттиг.

Б. Клипиницера сурт.

ТАСС фотохроника.

ЖА ЛОРГАШ ЛАТТ

МалгІабика районе жа лоргилга деладеннад. Цу компанена дика кийчо яьй «Кавказ» яхача колхозе.

Колхозхой дІадахача шерраш кехьа а тийшаб боахама из даккъа чІоагІа пайдана долгах. Иштта, дІадахача шера паччахьалкхенга тха доккарах 250.000 сом цІена пайда хилар колхоза.

Жа ларгара боккха кийчон болх баь чакхбаьккхаб колхозе. Дерригача же баргаш хьеххадар, Іодада бІеха тха тессадар. Тха бІехдаларах лорадар духьа каст-каста хувцар уж дажаш йола даьгІенаш.

Массане а лерхІачох, укх шерара тха дахача шерарчул дикка толашагІа да. Цунна дола керттера бахьан Іай жа дика кхабар да.

Укх шера ларга безаш 9500 устагІа ба. Ферма заведующи волча нов. Мезика лерхІ жа леладераша юккъера лаьрхІача хІара устагІаина тІера 4 килограмм тха доаккхаргхилар. Жа ларга доладаьча юххьанцарча деноша хьахьувкх из бакъІкургхилар. Ш. Кобиашвиле Іуп (цунгара доладеннад жа лоргилга) колхозе эггара дикагІдар дац, хІаьта а юккъера лаьрхІача цун хІара устагІана тІера паргІатта 4 килограмм йоал.

9500 устагІа — уж колхозе кІезига жа дац. ХІаьта уж лоргилга ялаташ чуэца доладалалехьа йистедала а деза. Ферма кулгалхоша из кхетаду. Жа лоргарий къахьегам дика вІаштІехьбаьккхаб. ХІара балха ди йисте массаза доала кхоачашбаьча балха итогаш ю. ДикагІча шин жа лоргачоа преми лу. БІубенна хьалхарча моттиге латт А.-В. Гулоеви Г. Колпакови. Норма 93 килограмм йолча метте царех хІаране 130 — 140 килограмм йоаккх.

Опыт йолча классировщица В. Попковас шо-шоай тайпашта къоастаде ха а ховш къоастаду тха. Цо йоах хІанзара тха керттерча даькъе дикагІча тайпах хилар.

Болх цІена а дика а бу агрегата начальника П. Пименовеи наладчика И. Головашевеи. Массехк шу да хьалха мехкдаьтта доаха мастер а хинна, хІанз пенсионер вола А. П. Савиц колхозхошта новкъостала уха. Из ххинна кеп еттaш ва.

Ферма кулгалхойн жа лоргараши 25 июнь тІакхоачаш дерригa жа лерга бовла дага ба. ХІаьта из царниз кхоачаргболаш а да, нагахьа санна цхьа хІама хуле: укхаза хІанз а кхоачам балла жа лоргараш бац. Соакка 20—22 саг вар жа лоргаш, хІаьта, укх шера верригa а 15 саг мара хилац.

Колхоза правлене а цун председатела И. Д. Шелеста а теркалде деза жа ферма кулгалхоща дІадехар.

А. ГАДАБОРШЕВ,
тха собкор.

ТХА ТУРПАЛ

ІАЛАМА дукха боча бац бурувдеттараш. Цкъаза кІоаргача скважинана бурув тохаш дукха ха а миллион сомага кхоачаш ахча а дІадахийтачул тІехьагІа дагадоацаш цхьа хІама юкъе а ийккхе, анари хул. Цул тІехьагІа долалу чоалханерча балхий мастера дІайха денош. Цу тайпара скважина болх бе йолаялийтара дуккха кІираш, цкъаза бетташ а эш. Карабулакски бурув деттача конторера чоалханерча балхий мастера Катасонов Андрей Дмитриевича чІоагІа сий деш ба мехкдаьтта тохкараш. ВІалла тамаш а яц; из ва цхьа хІама ийкхача бурувдеттараштa эггара хьалха оарцагІвоалар.

Ткъо шу гаргга ха я Катасонова Карабулаке къахьега. Цу йІаьхача хана хаддаза эггара чоалханегІа, бехктокхамегІа бола болх беш хьавоагІа из. Из хиннав бурув детта мастер, участка начальник, хІанз чоалханерча балхий мастер ва. Цунна ца йовзаш цхьа моттиг яц бурув деттача районе, цу гІулакхо дикка новкъостал ду балха тІа. Сатохаш, вІалла ца вохаш хилар, кІоаргга инженерни расчет е хар, хІамах саккхетар, йоккха опыт — из дерригa гІулакх дизза чакхдаккхара эшар шийх доаллаш ва Андрей Дмитриевич.

...Юрски тІоанашкара эггара хьалха мехкдаьтта даьккха я Заманкулера № 46 йола скважина. Тохкамаш деча хана скважина насосно-компрессорни турбаши затрубни моттиги утяжелителой породаси дІакъайлар. Дукха ха йоайир бурувдеттараша скважина меттайоалаеш. Шин сахьата болх бир скважино, тІаккха юха а дІаболабир Андрей Дмитриевича ший бригадаца атта боаца болх. Массехк бетта къийсар цар Іаламаца, кот а баьлар: юрски тІоанашкара мехкдаьтта дІалахар мехкдаьтта чакхдоахача заводашка. Цу скважина бурув тохарах совгІаташ деннача бурувдеттараштa юкъе чоалханерча балхий мастер Катасонов хиларах саго тамаш янзар.

Дукха болх баь, цхьанна хІамах тамаш ца еш болча къаьнача бурувдеттарий а дегІа тІара нихь гІоттар цхьайолча хана Андрей Дмитриевича шортта «Массава а дІавала буровой тІара» аьле команда а яле, ше цхьаь лебедка тормоза юхе сецача. Сов чІоагІа низ тІабахийтарах дийна долаш санна узам беш цІувзар металл, кІур латтар доккхийча электромоторашта гонахьа, из дерригa ла а ца ловш ІочугІоргйолаш санна хетар вышка. Бакъда саг-м тІехьашка валацар. Айлуш лакхе хьалйодар инструмент. Кхерам тІерабаьлча, доккха са а даьккхе, вІалла хІама ца хилча санна: «Болх бе мегаргба шоана, — аьле хьавоалар Андрей Дмитриевич.

Балха тІа санна сатем боацаш ва мастер салоІача хана а. КІирандийнахьа, е цІей долча хана буровойшка сатийна, эшаш хІама доацилга шийна хайначул тІехьагІа мара цІагІа соцалац из. ХІаьта водаш-воагІаш а ший балхах цхьацца уйла еш хул. ЧІоагІа сакъердам баьлар тха цкъа «Уж чакхбаргбац» яхача кинога а хьежа цІадоагІаш. Уйланга ваха воагІача Катасонова аьлар: «Дика кино дар. Нийса да, «уж чакхъяргъяц», хІана аьлча скважина чу Іочухеца езараш импортни турбаш я, хІаьта цар резьба вайчунца кІедиг-дукха нийслац. Иззамо резьба а йолаш переводник эшаргья». Гонахьа мел вар велавелча, массарел чІоагІагІа ше а велар Андрей Дмитриевич. Цу хана из бІаргавайначо вІалла аргдацар из саг чухьа са доацаш санна майра кІедж еттача мехкдаьттана дуккхазза духьалъэттав аьнна.

Цкъа из санна йола кІедж техача хана хІаьтта отпуске вахавар Андрей Дмитриевич, бакъда, цу наькъагІа салоІилга хиланзар. КІедж техалга а из соцае езилга а шийна дІахайнача минуте буровой тІа кхаьчар мастер, кхы дІа а ваханзар дерригa дика дІадерзалца.

— ХІанз ваха мегаргва хьона отпуске, — шийга аьлча вІалла ладувгІаш а вацар из. Ала деза, дисциплина йолаш а, шийга аьннар деш а Катасонов вале а, отпуске духхьал низагІа, приказ а техе вахийта везаш из хулга. «Эггара дикагІа салоІилга хул сона аз болх беча хана, — йоах цо. — Фу дергда, оамал я-кх из са...» Я а я из цун оамал. Массаза бІаргаго йиш я цунна гонахьа къона болхлой. ЧІоагІа хозахеташ дІаювц цо царна ший балха «къайленаш», моллагІча хаттара дала жоп корадоагІа. Укх деношка Къахьегама Цеча Байракха орден енна Эсмурзиев Султан, бурувдеттараш Мурзабеков АбдулвохІаб, Гурин Алексей, мастераш Широкоступ Владимир, Мицук Виктор, Михайлов Степан, Касаков Борис, дуккха кхыбараш цо Іомабаь нах ба. Доазол дехьарча мехкашка а ба сийленца къахьегаш цо хьийха специалисташ.

ХІаьта ше-м тІом сецачул тІехьагІа бурув тохача участка эггара хьалхара начальник а волаш дІаболабир болх Катасонова. Карабулак караерзаьчарех цаІ ва из. Керда техника, технологи балха юкъейоалаяра ший низ а хьинар а кхо ца деш къахьийгар цу хана говзача мастеро, хІанз а иштта къахьегаш а ва. ТоъаргІа укх тІеххьарча кхаь шера цо ткъаь итт рационализаторски предложени еннай аьлча. Царех дукхагІа яраш балха юкъе а йихьа дика экономически эффект а луш лелаеш я. ЧІоагІа хестаю мехкдаьтта тохкараша Андрей Дмитриевича яь кІоаргга лаьтта чура хьайоаккха керн яха порода хьакъестаеш йола коронка. Москверча СССР-а Халкъа Боахама КарагІдаьннарий Выставке яхьийтай из коронка.

Дукха да Андрей Дмитриевича кхоачашду общественни гІулакхаш а. Массехк шера моттигерча Советий депутаталла хийржав из, бурув деттача контора а Сунженски мехкдаьтта промыслови управлене а партбюро член ва, иштта из ва промышленни а буровой а комитетий член.

— Сона чІоагІа хозахет тІагІертта къахьегаш хилча, — оал Катасонова, — берригача нахаца цхьан мугІаре. Ше яххача бесса, низ, хьинар ца кходеш къахьегаш хьавоагІа из тхоца цхьана, массаза цхьа гІа хьалха а волаш. Цудухьа цунна деннад Даьхено доккха совгІат: Социалистически Къахьегама Турпала цІи.

А. БАНАЛЮК,
Карабулака бурув деттача контора инженер.

ЛЕНИН САННА ДАХА, БОЛХ БЕ, КОТДУВЛА!

ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома шоллагІа пленум

Нохч-ГІалгІайчен массе мІиннгера ВЛКСМ обкома шоллагІча пленуме баьхнача комсомольски активисташа хьалйизар дІадахача шоатта дийнахьа пионерий Грозненски Дворец. Хьалла а Іоа а сакъердаме иллеш денар, ашараш лекхар... Комсомола XV-ча съезда делегаташ гонна юкъе а берзабь, царга хаттараш деш бар цхьабараш. Москве дайначох хІара делегата къаьст-къаьста хетар фуд хар ловраш дукха бар.

...Пленум хьаелл. Лакхха айяь зале хьачуяхь областной комсомольски организаце байракх.

ВЛКСМ XV-ча съезда балха итогехи республика комсомольций декхарехи лаьца доклад йир ВЛКСМ обкома хьалхарча секретара съезда делегата Кириллов Сергея.

— ВЛКСМ XV-ча съезда решенешка, — аьлар цо, — къамаьлаш даьча делегаташа цІаьхха а белгалдаьхар, комсомол массаза а доллача хІаманна а Коммунистически партена тІехьа йодаш, Ленин санна яха, болх бе, котъювла цунгара Іомалуш хилар. Мехкарча еррига комсомоле балха девиз, боккхагІбарашкара хьайица эстафета сийленца дІакхахьа аьнна ябь чІоагІо, цІаккха а лергйоацача марксизма-ленинизма идеяшта тешаме хила аьнна биаь дув а хинна дІаэттар съездий Дворецa зале дийка «Ленин вайца ва» яха дешаш.

Докладчика белгалдаьккхар, кагирхой боарам боацаш партена, Даьхенна, советски халкъа мутІахьа хургболча уйланца хьалкхебара дешаш комсомола XV-ча съезде къаьстта терхам тІабохийташ хинна хилар. Кагирхошта идейни кхетам балара гІулакха доккха дакъа кхоач политически просвещенега — эггара шерагІа яьржа а наха дукхагІа дакъа лоацаш а йолча политически дешара формзга. Нохч-ГІалгІайчен юххьанцарча комсомольски организацешна партийни комсомольскии дешара системе укх шера шоай политически знанеш лакхъеш ва вийтта эзари ах эзари зІамига саги йоІи. Дешар дика вІаштІехьдаьккхад, масала, Грозненски швейни производственни объединене, Гудермеса района «Дружба» яхача совхоза шоллагІча отделене, Наурски района «Советская Россия» яхача совхозе, Советски района Большие Варанды яхача юрта, «Терек» яхача меоела хьу чакхйоахача фирме, кхыча комсомольски организацешка.

Кагирхой политически дешара юкъе къаьстта моттиг доац вай республике тІа-тІа чІоагІагІа могаеш йолча Ленински урокаша. В. И. Ленина балхаш цу тайпарча урокашка Іомадар денна лелача кагирхой гІулакхащца дувз, хІаьта практически декхараш толаме кхоачашдара, халонаш эшаяра цо новкъостал а ду.

Доклада лира критика ю кагирхой хьалкхебара даькъе цІенхаштара кхоачамбоацараш хулийтача комсомольски организацешта. Белгтала аьлча, цхьаболча комсомольски активисташа къовсам лоаттабац дына харц уйланца, теркал ца дечох дут кхенза йола йиІигаш маьре кхувлилга, керда Іодаьча бараштa киназе а кхувлаш цІераш техкилга, и. кх. дІ.

Докладчика дІахо дувц ленински халкъий доттагІала традицешца, пролетарски интернационализма уйланца кагирхой хьалкхебарах. Комсомольски организацешка традици а хинна дІаэттад вежарашха йолча республикай кагирхой делегацеш вІашагІъетталулга, доттагІала сайренаш гулъелгеи цІейш деаделгеи, доазол дехьа а хинна цІабаьхкача къонача туристащца вІашагІдетталулга, тайп-тайпара ноахалаш вІашагІдетталулга, интернациональни доттагІала клубаш вІашагІъеттилга, и. кх. дІ. Вай вахарера хІара ди ленински халкъий доттагІала, керда коммунистически мораль котъювлаш хилар хьахьохкаш долча башха-дикача масалех дизза да. ВІалла дукха ха а йоацаш хоам бир келайоазоно украински кхалсаг лечара яккхар духьа цунна чуйотта ший тІеххашкара тІум еннача старшийнайна Дидиговна карагІдаьннача деналерча гІулакха. ХІаьта укх деношка из гІулакх дІахо хьу кхычар. ХІаьта саг сага доттагІа, новкъост, воша ва яхача вай вахара керттера закон бакъдеш дола уж тайпа масалаш дукха долаши массе тайпарен да вайна хьагуш дараш.

Доклад тІа а хІаьта иштта комсомола обкома пленуме дакъа лоацараша даьча къамаьлашка а йоккха моттиг хетайир кагирхошта кхетам луш культурно-просветительни учрежденеша беча балха. Цу балха энтузиасташта карагІдаьнна дика хІамаш белгал а доахаш, докладчика хьахьекхар, республика культпросветболхлой кадраш дикагІа кийчъеи балхаш тІа дІа-юха нийсъеи езаш хилар. Аьлча кхоачам ба, юрта районашкарча культура болхлошта юкъе специальни образовани йолаш наг-нагахьа саг мара ца хилар а хІаьта дукхагІа бараш юххьанцара образовани йолаш хилар а. Музыкальни училищеи культпросветучилищеи йистеяьккха баьннараш безам боацаш ух республика районашка, Грозне Іе гІерт, хІаьта дог кІаьда долаш йолча культура министерства царех дукхагІчарна ловр а ду.

Иштта белгалдаккха дезаш да, культура учреждений, балха юкъе кхоачамбоацараш хиларах дикка боккха бехк комсомольски организацешта тІабожаш хилар. ЧІоагІагІа тІагІорташ, инициатива дукхагІа йолаш, дакъа дикагІа лоацаш вай, комсомольцаш, даларе, — дукха гІулакхаш тоаде йиш хургьяр.

ВЛКСМ XV-ча съездо къаьстта белгалдаьккхар, комсомоло кагирхой массаза а практически гІулакхашца хьалкхебаьи кхебергболаши хилар, цар инициативеи хьинари коммунистически общество хьалъеча эггара лоархІамегІарча участкашта тІа а дерзадеш. Комсомола обкома пленуме дакъа лоацараша, шоай уйла цу деша тІа а лостаеш, дийцар, хІанз республика кагирхошта керттера дар кердача пятилетка рубежаш, парте XXIII-ча съезда решенеши ВЛКСМ XV-ча съездо решенеши кхоачашъелга хилар. ХІара денна шерагІа яржаш латт республика къонача къахьегамхой социалистически яхь. Шоаш къамаьлаш деш цу хьакъехьа дийцар комсомола Ачхой-Мартана райкома секретара Бажаев Мурата, «Красный молот» яхача завода ВЛКСМ комитета секретара Кантария Артура, ВЛКСМ Грозненски горкома хьалхарча секретара Рубанов Александра, къахьегаме дика толамаш дахарах «За трудовое отличие» яха медаль еннача комсаш лелаеча «Комсомольский» совхоза звеньеваяс Ярославская Любас, кхычар.

Мехкдаьттеи мехкдаьтта продукташи йоврца къовсам лоаттабеш месячникаш хиннад республика предприятешка. Хьаьцаргья вай, масала, нефтемаслозавод. Месячник долча хана тІанйца хинна шоай декхараш кхоачашдир кагирхоша. Планах йовш йола уж продукташ цхьа процент кІезагъялийтай заводе. Цун маІан да маьхерча бедала бІаь совгІа тонн кхоаь хилар.

А. Кантария дийцар, комсомольски прожектористаш продукце дикал лакхъяр духьа лоаттабеча къовсама керте мишта лаьттар, лоархІамегІарча производственни операцешка цар мел чІоагІа тІахьожам оттабир. ХІаьта цу тайпарча тІахьожамо пайда а беннаб. Дуккха къона производственникаш нормаш тІеххоачашъе, тІехдика болх бе баьннаб, хІаьта Шестиперов, Рыженков, Комаров, кхыбараш санна бола новкъостий шоай мухьар а долаш болх беш ба.

Шоай гІулакхий чІоагІа йоанхо еш дувцар пленуме дакъа лоацараша, хІаьта нагахьа санна къамаьлаш деча хана критически замечанеш дукха хиннаяле, из да кхоачамбоацараш сихагІа дІадаха. ДикагІа дола толамаш даха, дерригa низаш, къонача дегай йІовжал коммунизм хьалъяра сийлахь-доккхача гІулакха дІаяла безам хилар. Дуккха дешаш дийцар: городо юрта шефство лелаярен кагегІбараш хьалкхебарен хьакъехьа, коммунистически къахьегам бахьан долаш лоаттабеча къовсама а школьни комсомола балха а хьакъехьа, кагирхой фестивалийн хьувкъам чуэцарен хьакъехьа, хиш декха лаьттaш леладелга дегІадоаладарах, бахача наха гІулакхаш деча предприятеі болх тоабарах, кхыдарех. Корта болаш, бизза бола дай шоаш хиларах тарра дийцар уж дешаш пленуме дакъа лоацаш хиннараша. Республика берригача кагирхошта хетар дар Бажаев Мурата ше къамаьл деш аьннар: «Комсомола съездо болх чакхбаьнсаб, цхьабакъда, къахьегама вахта дІахо йодаш я».

Бакъда из, Нохч-ГІалгІайчен кагирхой къахьегама вахта дІахо йодаш я. Укх деношка къаьстта чІоагІъеннай из юрта районашкарча кагийча наьхеи мехкарийи: хьатІаеттай эггара бехктокхамегІа йола ха — пятилетка хьалхарча шера хьувкъам чуэцилга. ВЛКСМ обкома пленумо белгалдаьккхар, юрташкара комсомольски организацеша ялаташ чуэцача яхь йоаржаяра дешаш лаьрххІа къестаде дезаш хилар. техника кийчъяргеи телхайий-ецифи хьежа езаш хилар, агрегаташа шин-кхаь сменах болх белга, механизатораша, юрташнарча берригача къахьегамхоша дика, культурни ІаьдалагІа салоІилга вІаштІехьдаккха дезаш хилар. Лоаццача ханашкеи доа ца деши ялаташ чуийца дахар — из хила еза юрташкарча кагирхой девиз.

Докладах преиеш йолаш иштта къамаьлаш дир № 1 йолча профтехучилища ВЛКСМ комитета секретара А. Божакаева, пионерий Дворецa директора А. Варибруса, «Радуга» яхача тика чу латтача Л. Алексеевас, ВЛКСМ XV-ча съезда делегата пединститута студентка Р. Аллероевас, республика военни комиссара В. Воднева, «Назрановский» совхоза ВЛКСМ комитета секретара Б. Арчакова, республика культура министра В. Татаева. ВЛКСМ обкома пленума балха юкъе дакъа лоацаш а хилар, цига къамаьл а дир КПСС Нохч-ГІалгІай обкома секретара О. А. Чахкиева.

Дийцача дешах лаьца соцам бир пленумо.

МЕХАНИЗАЦЕХ ПАЙДА ЭЦАЦ

«Ермоловский» коа тІара оалхазараш леладеча совхоза № 1 йола птичник механизировании лоархІаш я.

Цхьабакъда, доакъар хьатІаккхахьара, помещени цІенъяра балхаш кулгашца ду укхаза. Вентилятор ца хилар бахьан долаш садикъа я птичнике. Штатах цхьа саг мара ца воагІача ши саг ва укхаза болх беш: Москвитина Натальяи Аушева Нинаи. ХІаьта а боаггІача бесса дІабохьалац царга шоай болх.

Дукхазза дийхад оаха совхоза кулгалхошкара, — йоах Москвитина Натальяс, — халача балхашта механизаци е яхаш. Цхьабакъда, хабарал совгІа хІама де тигац кулгалхоша. Тоабича мегаргболаш мотор латт птичнике, помещенеш цІенъю скрепкаш а я цига. Яле а фу пайда боал царех уж транспортерах дІачІоагІ ца еш лдаш хилча.

Совхоза керттерча инженера нов. Гноева птичника болхлоша дехар кхоачашдоре дикка пайда баргбар совхоза.

Я. ЦУЕВ.

«СЕРДАЛО»
2-гІа агІ. 9 июнь, 1966 шу.

ПРОФСОЮЗИЙ ДЕКХАРАШ

ХӀанз профсоюзни организацешта хьалхашка латтача лоархӀамерча декхарех цаӀ ду парте XXIII-ча съезда решенеш кхоачашъеча шоашкара доагӀа дакъа лацар. Профсоюзаш ишта декхарийла я болхлой къахьегама хьалаши быта гӀулакхаши тоадара цахаддаш терко е. ХӀаьта пу гӀулакха цӀенхаштта уйла тӀайохийташ ба хӀанз дуккхача учрежденейи предприятейи кулгалхойи профсоюзни организацеши.

Масала, кӀезига хӀама диц цу хьакъе «Грозненский рабочий» газета издательства типографе. Болх бу майда эшачул кӀезигагӀа йоллаше а цехашкеи кхыча помещенешкеи массе хана цӀена а бӀаргтӀаоттташ а я, дика кийчъяьй цига гойтара агитаци, цудухьа сапаргӀата а безаме а я типографе, из бахьан долаш дика ка йоал болх бе.

Киномеханикийи киносета кхыча болхлойи къахьегама хьалаш тоадара дика новкъостал дир вай республике дӀаладахача шера 1-ча сентябре йолаенна укх шера цхьоалагӀча мартага кхаччалца хиннача юртий киноустановкай Ерригроссийск и хьажаро. Хоза, цӀена, лоастам болаш я хӀанз еррига а кинокамераш.

Цхьабакъда, хӀанз а йоаггӀаш йола йоакхо яц цхьайолча профсоюзни комитеташеи боахамий кулгалхошеи производственни помещенешка бӀеха фо дӀа а доахаш, керда фо чуухийташ йола вентиляторАш оттаяра, балха моттигаш йоаггӀача беса сийрдаяхара, болхлошта хан-ханнахьа спецбаръкъаш телара.

Масала, Наурски, Шаьла, Надтеречни, ишта кхыча районий типографешка вӀалла яц вентиляци.

Цхьайолча профсоюзни организацеша боккъонца къовсам лоаттабац производственни бокъонаши къахьегам лорабара йола нормаши телха ца яйтара. Масала, профсоюзни комитетаща вӀалла дага а ца бовлаш боагӀачул дукхагӀа болх байт Наьсарен, Ведана, Наурски района типографей болхлошка цу районий газетий редакторашеи типографей заведующешеи. Кхыча предприятешка а нийслу цу тайпара масалаш.

ХӀаьта а, моттигерча профсоюзий комитеташеи профсоюзий райкомашеи цӀенхаштта дӀадехац предприятейи организацейи администрацегара къахьегама законодательство доаггӀача беса лораделга.

Болхлой политически сакхетам лакхбе, коммунистически хьисапе къахьегаргдолаш цар дегашка советски патриотизмаи интернационализмаи уйлаш чуйоссаеш хила декхарийла яьй общественни организацеш парте XXIII-ча съездо.

Кхетама балха системе кӀезига лоархӀам биц парте профессиональни союзий, къахьегамхой эггара массови организацеш уж хиларах тарра.

Партийни организацей кулгалца болхлошта, гӀулакхерча наха, творчески интеллигенцена кхетам баларе предприятешкеи учрежденешкеи къахьегама дисциплина чӀоагӀъяреи дешаш дукхагӀа дувца уттаду вай профсоюзни комитетаща.

ХӀаьта болхлой коллективашка беш бола кхетама болх малагӀча хьале ба шозза дийцад профсоюза обкома пленумеи президиумеи укх тӀехьарча цхьан шереи ах шереи.

Укхаза белгалдаьхар профсоюзни комитеташта карагӀдаьнна дика гӀулакхаши цар де низ ца кхоачаш дисараши.

Дисциплиней морала нормаши телхаераш коллективай собранешкеи новкъостала йолча судашкеи бувц. Цу гӀулакхо дика новкъостал да а даьд, да а ду болхлой коллективашка къахьегама дисциплина чӀоагӀъе. Масала, дисциплина телхаеш йола моттигаш нийслора вай городерча Лермонтова, Х. Нурадилова цӀерахча драмтеатрашка, Челюскинций цӀерахча кинотеатре, ДОСААФ-а цхьайолча комитеташка, ишта кхыча организацешка. ХӀаьта профсоюзни комитеташа а организацей коллективаша а тӀагӀертта къовсам лоаттабарах дӀадаха йиш хилар уж кхоачамбоацараш. Дикка тоаелар къахьегама дисциплина, хӀаьта хӀанз телхаяц вахара нормаш а.

Профсоюзни комитетий болх ишта дӀаоттабаро йиш хулийт болхлой сакхетам лакхбе, пачхьалкхен планаш кхоачашъяра эша хьалаш вӀаштӀехьдаха, идейно-творчески декхараш кхоачашде.

Ерригача профсоюзни организацей декхар да хӀара предприятеи учрежденеи дисциплина телхаерашта, балха декхараш кхоачашдара шоаш бехктокхаме ца хетарашта, цар лерттӀа болх ца бойя коллективе шоашта моттиг хургйоацилга дӀахайта.

Къаракъ мелаш дисциплина телхаерашка, балха ца ухаш деноша дутарашка кӀезигагӀа кхачийта деза болхлошта юкъе декъаш дола материальни рузкъа, хӀаьта цӀаккха а къахьегама дисциплина телха а ца еш, тешаме къахьегарашта дукхагӀа тела еза премиальни поощренеш. Лодыраштеи прогульщикаштеи хало хургйола хьалаш хилийта деза вай предприятешка.

Геттара боккха лоархӀам болаш да ихе шера план толамца чаккъяккхара предприятешкеи организацешкеи дӀахо а социалистически яхь йоаржаяр.

Ишта декхарийла я профсоюзаш коммунистически хьисапе къахьегалга массанахьа вӀаштӀехьдаккха.

ДӀадаккха дезаш да коммунистически хьисапе къахьегарий мугӀараш шерде а гӀерташ, ца йоагӀарашта а тӀехьа коммунистически къахьегама ударникаш яха цӀи телалга. ХӀаьта коммунистически къахьегама коллективаши ударникаши декхарийла ба дика къахьийга ца Ӏеш, дешаш а, коммунистически морала нормаш кхоачашъеш а, юкъарча вахаре дакъа лоацаш а хиларца хьокхам тела.

Укх деношка хиннача культура болхлой профсоюза обкома IV-гӀча Пленуме парте XXIII-ча съезда решенеш кхоачашъярца дувзаденна дола республика культучреждений декхараш дийцар. Цига белгалдаькхар профсоюзаша коллективашкара организаторски болх тоабеи къахьегамхошата коммунизм хьалъерий моральни кодексо дӀадеххача беса кхетам телеи безалга. Из да профсоюзий керттерчарех цхьа декхар.

Н. СВЕТАЙЛО,
культура болхлой профсоюза обкома председатель.

КПСС XXIII СЪЕЗДА РЕШЕНЕШ — ВАХАРЕ!

КЕРДАЧОХ ХЬАХУЛАР

Парте XXIII-ча съезда резолюце тӀа белгалдаьхача керттерча декхарех цаӀ да укх гаргарча шерашка боахама доалдара экономически методаш тоаяр, планировани яра болх овлангара эргабаккхар, предприяте коллектив боахама гӀулакха кортамукъа хилар, цун инициатива шеръяр, кхыдараш.

ХӀанз вай мехка планированеи экономически стимулированеи кердача системага яьннай промышленни предприятей ши группа, цига дакъа лоацаш ва миллион гаргга болхло. Промышленноста 30 совгӀача отраслешкара предприятеш я цу юкъе, СССР-а мехкдаьтта доаккхача промышленноста Министерстве эггара хьалха кердача системага яьннай «Старогрознефть» мехкдаьтта промыслови управлене коллектив.

Тха коллективана низкъало хургда кердача пятилетка план кхоачашъе. 1966-ча шера хьадоаккха мехкдаьтта 63 процент дегӀада деза, хӀаьта цунца хьайоагӀа газ 47 процент дӀадахача шерал нийсйича. Пятилетка чакхйоалача хана мехкдаьтта пхезза дукхагӀеи газ диазза дукхагӀеи аккха лерхӀ семилетка тӀеххьарча шера йоаккхаш хинначул.

Уж планаш толамца кхоачашъяра беррига низ тӀабаххийта къахьега деза «Старогрознефта» НПУ мехкдаьттахоша, керда мехкдаьтта доалла моттигаш гучаяхара творчески къахьега деза.

Предприяте коллективага план кхоачашъяйтарай производство рентабельни хилийтарай болхлой материальни бевам тӀабахийтара къоастаяьй стимулироване фондаш, уж юс предприяте доалахьа.

Тха мехкдаьтта промыслови управлене из фонд хьахул планал совгӀа реализаци еча 50 эзар тонн мехкдаьттахи 50 миллион кубически метр цунца хьайоагӀача газахи. Цо вӀаштӀехьдоалийтаргда планал совгӀа 9 бӀаь эзар сом управленена пайда бе.

Стимулироване фонд укх шера укх тайпара дӀаекъа лерхӀ: материальни поощрене фонда 362 эзар сом, социально - культурни мероприятей фонда лаьрхӀа 512 эзар сом, производство дегӀайоалаяра фонда лаьрхӀа 111 эзар сом. Дерригa а 985 эзар сом да.

Тха предприяти планироване кердача системага ялале хьалхарча 1965-ча шера материальни поощрене фонд 75 эзар сом мара яцар, хӀаьта укх шера 362 эзар сом я из, 4,83-за дукхагӀа. Социально-культурни мероприятей фонде дӀадахача шера 32 эзар сом дар, укх шера 6,25-за дукхагӀа 5—12 эзар сом да. Производство дегӀайоалаяра фонде 19 эзар сом дар, хӀаьта укх шера 111 эзар сом да, 5,84-за дукхагӀа.

Материальни поощрене фонда чотах вӀаштӀехьдаьннад продукцена реализаци яр лакх а деш болхлошта премиш хьожае. Ишта премеш хьожаяьй мехкдаьттеи гази яккхара план тӀеххкхоачашъярахи, царга дӀабода мах лохбарахи.

Керттерча фондех дикагӀа пайда эцарах дикка лакхъеннай болхлой материальни стимулировани. ХӀаналехьа кийч а даь вӀаштӀехьдаьккхад болхлошта алапе фондереи материальни поощрене фондереи премеш лургйола гӀулакх. Ишта лаьрхӀа да кулгалхошта, инженерно - технически болхлошта, гӀулакхерча наха материальни фондера премена лаьрхӀа ахча тела.

Болхлой, инженерно - технически болхлой, гӀулакхерча наьха алапий 8 процент лакхлургда, хӀаьта тела премеш хӀара болхлочоа лаьрхӀача алапех 20 процентагара 30 процентага кхаччалца лакхлургья.

Социально - культурни мероприятей фонда чотах лаьрхӀад наха чубаха цӀенош, берий учрежденеш хьалъе, из бахьан долаш дикка кӀезиглургба балхара дӀабувла болхлой. Укх шера хьалде доладергда 70 квартира йола цӀенош, 240 моттиг йола берий беш.

Производство дегӀайоалаяра фондах пайда эцаргба производственни процессашта механизаци яра, промыслови объекташта автоматизаци телемеханизаци яра, керда оборудовани Ӏалашъяра.

Укх шерара йоккха план кхоачашъяра балха юкъе яхьа лерхӀ хьадоаккха мехкдаьттеи гази лакх а еш производства рентабельность лакхъергйола резерваш, царех керттера яраш ераш я: бурув детта скважинаш сихагӀа балха юкъе яхьар, скважинаш сихагӀа хьалъяр. Скважинаши оборудованеши кӀезигагӀа сейца латтаргйола гӀулакх дар. Масса йолча бригадашка, цехашка боахама расчет юкъеяхьар. Хаян-Кертера керттера сооруженийи трапни установкеи хьал а яь болх бе дӀайолаллийтар.

Дукха теркам тӀабохийтаргба производства культура лакхъяра. ДикагӀа бос бола басараш хьакха деза промыслови оборудованена, помещенешта, бригадай культбудкашта, участкашта, мехкдаьтта промыслай зданешта, цехашта.

Мехкдаьтта промыслови управлене коллективана хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдара беррига низ тӀабахийта беза Ӏилман ларда тӀа болх вӀаштӀехьбаьккхара. Планированеи экономически стимулированеи кердача системага яьннача предприяте балхах лаьца кхетама болх беш ба наха юкъе.

Коллективо беррига низ тӀабахийта къахьег КПСС XXIII-ча съезда решенеш кхоачашъяра. Коллективо кхоачашде дезаш хьалхашка латта декхараш дуккха чоалханегӀа хилар Брагуны яхача моттиге промышленни мехкдаьтта даккха доладаларах, хӀана аьлча 40 километр гаьна я из мехкдаьтта гуллеча промыслови пункташта.

КПСС XXIII-ча съезда болх беча деношка йиъдюймови нефтепровод хьалъе йолайир Брагунерча № 34 йолча скважинера, цун дӀоахал 27 километр яр. Мехкдаьтта промыслови управлене гӀишлой - монтажни управлене коллективо беррига ший низ тӀабахийта къахьийгар из сихагӀа хьалъяь яккхара. 21 ден чаккхбаьккхар из болх, цул тӀехьагӀа хьаахийта доладелар мехкдаьтта старопромысловски районе.

ХӀанзлехьа хьадайта Брагунера дӀадахийта мехкдаьтта итташ эзараш тоннаш я. Лакха дебит йолча старогрозненски мехкдаьтта скважинашкара йоккха опыт йола мехкдаьттахой хиннаб царна новкъостал деш.

Хьадоаккха мехкдаьттеи гази дегӀаухаш хиларо къаьгга хьахьокх грузоподъемни машинаш дукхагӀа хилийта езилга, дукхагӀа хила еза транспортни средстваш, тоаде деза материально - технически Ӏалашо яра гӀулакх. Уж машинаш ца тоъаш хиларо чӀоагӀа новкъорле ю беча балха. Болх ца беш сеца латта езаш хул скважинаш турбаши клинови оасаши ца хилар бахьан долаш. Бурувдеттараш во Ӏалашбу обсадни колоннашца, бурильни инструментащца.

«Грознефть» объединене новкъостал де деза эггара хьалха кердача системага яьннача тха предприятена уж кхоачамбоацараш сихагӀа дӀадахара.

«Старогрознефть» мехкдаьтта промыслови управлене коллективо кердача системах укх шин бетта баьча балха къаьгга хьахьокх экономически реформа толашагӀа хилар, торонех бизза пайда эца вӀаштӀехьдоал, пачхьалкхен план тӀеххкхоачашъе торо хиннай. Дикка дегӀаденад хьадоаккха мехкдаьттеи гази.

Г. КОНОВАЛОВА,
«Старогрознефта» НПУ партийни организаце секретарь.

И. САМАРИН,
производственно - технически отдела воккхагӀвола инженер.

ПРОИЗВОДСТВО РЕНТАБЕЛЬНИ ХИЛИЙТАРА

Укх шера эггара хьалха дездеш да ейгача промышленноста Ди. Тха болхлошта укх шера ши цӀей хул цу денах. Цу дийнахьа хорж СССР-а Лакхехьара Совет.

Грозненски кога гӀирс беча фабрика коллективо цу денна накъайоагӀаш дика къахьегама толамаш даьхад. ВорхӀ шера план 24-ча сентябре кхоачашйир. 1958-ча шерацa нийсйича арахийца продукци 300 эзар пар дукхагӀа хилар. Къахьегама овсарле семилетках 6,2 процент лакхъелар.

Семилетках тха фабрике дӀа а оттаяь балха юкъе йихьай 239 машина технологически гӀулакха лаьрхӀа механизмаши, царех 26 машин тха тхой заводе хьаяь я. Механизаци яьй кога гӀирс хьабеча, ишта ЗВ-1 яхача машинаца шенг тохаш механизированни хьисапе гергбу кога гӀирса бухь, АПК-24 яхача машинаца механизированни хьисапе хьалтӀалотаду кога гӀирса айра, кога гӀирса кӀоажош хьаду Чехословаки машинаца, ишта кхы балхаш механизированни хьисапе кхоачашду лакхе йийца машинаши механизмаши балха юкъе яхьарах. Семилетка шерашка болх бе дӀайолаеннай керда йиъ конвеер №№ 5, 6, 7 йолча цехашка. Лоацца аьлча фабрикерча дерригача балхех 80 процент механизмашца ду. Цу юкъа производствана юкъе йихьай 180 керда модель.

Производствана а пачхьалкхенна а боккха пайда баьннаб уж керда дараш производства юкъе дахьарах. ВорхӀ шера пачхьалкхенна цу конвеераша бенна пайда 25 эзар сом да. ВорхӀ шера фабрикана беррига хинна пайда 3214 эзар сом да, цох планал совгӀа хинна пайда 281,7 эзар сом да. Кхоаь бедали материалаши 3733 эзар квадратни дециметр я, цунах баьнна пайда 146,2 эзар сом да, хӀаьта кхоаь электроэнерги 215,5 эзар киловатт-сахьат да, цо лу пайда, 11,4 эзар сом да. Производствана юкъе йихьай пачхьалкхенна 67,9 эзар сом пайда луш йола 210 рационализаторски предложени. Халача балхашта механизаци яра чотах арахецача продукцега дӀабода мах 25 эзар сом лохбеннаб ворхӀ шера.

Саратовски предприятей инициатива хьал а лаьца, тха коллективо боккха къовсам лоаттабу технически отдела тӀахьожам боацаш продукци арахецара. Ерригача цехаша, бригадаша болх кхоачашбу цу методах. Цу гӀулакхо дикка лакхйир арахецача продукце дикал. 1965-ча шера планах арахеца безаш хинна цхьоалагӀча сортах бола кога гӀирс 76 процент болча, арахийцар бар 78,4 процент.

ХӀанз хӀара предприяте керттердар да арахецача продукцена реализаци яр. ДӀаладахача шера продукцена реализаци яра план 116,8 процент кхоачашйир. Тха фабрика коллективо арахеца кога гӀирс вай республике хаьтта а ца Ӏеш, вай мехка а чӀоагӀа хоатташ ба. Укх шера вай мехкарча тайп-тайпарча городашка дӀабохьийтаргба 2900 эзар сома мах а кога гӀирс, из хул фабрико арахецача кога гӀирсах ах совгӀа. Из дӀабохьийтаргба Оренбургски, Пермски, Курски, Липецки, Брянски, Магнитогорски, кхыча областашка.

СССР-а Лакхехьара Совет хоржача денна сийленца накъа яхара социалистически яхье яьннача фабрика коллективо пхе бетта план 23 мая кхоачашйир, планал совгӀа арахийцаб 12,3 эзар пар кога гӀирс. Май бетта план а тӀеххкхоачашъяьй. Къаьстта дика къахьегаш ба нн. Григорьева, Бетергораев, Чувилкина, Тереньхо ,кхыбараш. Царех хӀаране сменах нормаш 125—130 процент кхоачашъю.

Планированеи экономически стимулированеи кердача системага ялара дукха балхаш да хӀанз кхоачашде дезаш. Цу системага тха фабрика яьлча дикка лакхлургья къахьегама овсарле, рентабельни хургья фабрика, дикагӀа хургья продукце дикал.

Укх шера фабрика коллективо проектно - тохкама балхаш дӀадоладаьд керда фабрика хьалъяра, цига арахецаш хургба шера 2 миллион пар кога гӀирс. ХӀанз тха коллективо беррига ший низ тӀабахийта къахьег пятилетка хьалхарча шера план хаьнал хьалха кхоачашъяра.

В. САМКОВА,
Грозненски кога гӀирс беча фабрика йоккхагӀйола экономист.

ВЬЕТНАМА — МАШАР!

АМЕРИКАНСКИ ИНТЕЛЛИГЕНЦЕ ВИКАЛАША ДАХЬИЙТА ГУЧЧАХЬАРА ПИСЬМО

НЬЮ-ЙОРК. 6400 совгӀа американца — университетийи колледжайи профессораша а преподавателаша а, боккхийча Ӏилмахоша, искусства деятелаша, писателаша, артисташа — шоай кулгаш язадир Вьетнамера США политика чӀоагтӀа харцахьа лоархӀаши вьетнамски проблема машара наькъаца къоастаяра тӀахьехам беши долча, «Нью-Йорк таймс» яхача газето кепатеха арадаькхача гуччахьарча письмона кӀал.

Вай мехка хьаштешеи хӀара халкъа ший мукъах хила бокъо хиларах чӀоагтӀа дог тийша хилароа дӀадех, йоах письмо тӀа, Вьетнамерча сатоха йиш йоацача ситуацена юкъера США хьаяргйола наькъаш сов чехка лохилга .Тхо дог тийша да, тӀа-тӀа дукхагӀча американций хьашташа маяххара из хиларах.

Вай правительство тӀахьех оаха:

— Къилбаседехьарча санна, ишта Къулбехьарча а Вьетнама чуетта бомбаши Вьетнамера еррига операцеши сов чехка соцаяра;

— Къаман кортамукъален фронтаца а цу дешаца хьашт долаш йолча ерригача кхыча оагӀонашца а машара хьакъехьа переговораш е ше кийча хилар цо дӀакхайкадара;

— халкъо бокъонца хьаллоацаш йола правительство вӀашагӀйолларан цун гӀулакхаштеи новкъарле ца а еш, новкъостал дара;

— Вьетнамера вай бӀунаш арадахаро вьетнамски халкъ ший мукъах хилара дикагӀа новкъостал а дергдацар-хьогӀ, ишта вай къаман хьашташа маяххара а хургдацар - хьогӀ аьнна, цӀенхаштта уйла яра.

АФГАНИСТАНЕИ ЮГОСЛАВЕИ МОХК АГАР

6 июне московски ханах 10 сахьати 52 минути яьлча чӀоагӀа мохк агар белгалдаьккхар «Москва» яхача центральни сейсмически станце. Юкхьанца хьахьачача даннеех, цун эпицентр афгано-советски доазон районе, Файзабад яхача афгански города юххе я.

Мохк агар хадениад Средни Азе территоре тӀа: Душанбе — 5—6 балл низ болаш, Ташкенте—4—5 балл, Самарканде — 4—5 балл.

...

БЕЛГРАД, 6 июнь. (ТАСС). 5 балл низ болаш мохк агар белгалдаькхар селхан Ӏурра Силоплерча сейсмически станце аппараташа. ХӀанз 516-гӀа аьгаб из 1963 шера 26 июле город хӀаланеш мохк аьгачул тӀехьагӀа денз. Материальни зе хиннадац.

БЕТТА БАЬЧА ТӀЕМА ИТОГ

ХАНОЙ, 7 июнь. (ТАСС). Американски сайгонски бӀунаш эша а деш дуккхаза а тӀом баьб май бетта Къулбехьен Вьетнам мукъаяккхара Эскара отрядаша, яхаш хоам бу ВИА агентства, Кортамукъален агентства беча хоама тӀа дегӀа.

Ламдонг яхача провинцеи Вьенхоа яхача провинце къилбаседенгахьарча даькъа тӀеи 265 американец а волаш шоай противника 450 салте вийнав патриоташа 6 маера дена 8 мае кхаччалца. 5 вертолет чуяйтай. Намбо малхбузехьарча даькъа тӀа противника 900 гаргга салте юкъера ваькхав моттигерча отрядаща 14 маера дена 21 мае кхаччалца.

Йизза йоацача даннеех, партиоташ май бетта Зиамай яхача провинце вийнеи човваш яьи 550 американец а волаш 800 совгӀа каратель ва, йохаяь дӀаяьккхай е толхаяьй 53 самолет. Ӏалаьмате дукха трофеяш хьаяьхай.

Доазол дехьара

МАССАНАХЬА А ФРОНТ ЙОЛАШ БОЛА МОХК

«Монд» яхача парижски буржуазни газета обозреватель Робер Гиллен—ше каст-каста водаш йола Къулба-Малхбоален Ази Франце эггара дикагӀа йовзаш барех цаӀ. Укх деношка цо шоай газета тӀа кепатеха арадаьхар Къулбехьен Вьетнамера даькха дукха письмош.

Гиллена дувц океанал дехьарча оккупанташа тӀаьккӀ аьнна хьалйизача Сайгонах, американски военщиной правительственни чиновникашеи хӀамаш лечкъаеши спекуляци еши хиларах, Сайгонерча доалдераша Ӏалаьмате дукха рузкъа доаккхаш йолча «Ӏаьржача рынках». Цу тайпарча дохкамеи кегареи хьалашка, белгалдоаккх корреспондента, хало Ӏувшараш, эггара хьалха, бӀехача гӀулакхех дӀа ца хьокхабала лаьрхӀа бола нах, масала, дуккха хьехархой, студенташ, кагийча гӀулакхаш тӀара нах ба. Царец цхьабарий гӀулакхаш дуккхьал хӀалак хулча дӀакхаьча да. Гилланах беттабеннаб дийнахьа министерстве къахьийгачул тӀехьагӀа сайренашка рикшалла болх банза ца боалаш бола гӀулакхера нах.

Корреспондента йоашх американцаша «Юха колони яь долча мехка даькъа тӀара оамалаш, хьахьокх американски империалисташа тӀом бахьан долаш рузкъа мишта доаккх, чуеттача бомбаша юрташ Ӏошаьр а яь бисача ахархой даькъазача вахарех дувц. Цо язду Вьетнама къулбехьарча районашка тӀайттача наькха къовсамах, цар влияни лакхъяларах, деригача халкъо уж хьаллацар.

Вьетнамски халкъа къаман-кортамукъален болама аьттув балар дезаш вӀалла а вац Гиллен. Цо кхыметтел юха керда а доах Къаман кортамукъален фронтах американски пропагандо бакъдеш дувцаш дола доацараш. ХӀаьта а, цо къайлахьоц, американски захватчикаш шоаш хьоабаьча «бӀехача тӀема» колдала тӀа-тӀа кӀоаргагӀа чуболхаш хилар. Цар низ кхачац паргӀатонгеи лоӀамгеи кхача лаьрхӀа дола халкъ юхакъовла. Лохе кепа техай лоац а яь ерсий меттала яьккха Р. Гиллена очеркех цаӀ.

...

Цхьа ха хьалхагӀа, фуннагӀа-моллагӀа хуле а аьнна, дувцаш хьахозачох, повстанцашца дика уйла йолаш бола нах бахача юрта ваха лаьрхӀад Гуэрча цхьан француза, хӀаьта цига партизански эпсара лаьца чу а веллав. Цхьа кӀезиг-дукха ха яьккхай цо плен волаш, цул тӀехьагӀа француза загара лодкъам эцаш хиннача эпсара дӀахийцав из. Ма цец а ваьннавар са мехкахо цул тӀехьагӀа кӀеззига ха яьннача гӀолла городе цкъа официальни вӀашагӀкхетар хиннача хана из партизан цунна хӀанз гуш штатски барзкъаш дувхаш а волаш, правительственни чиновникашта юкъе бӀаргавайча,

Цхьаькха тайпара хӀама дийцар сона Гуэрча вьетнамски преподавателa: «Ӏаьдало деннача приказах юрта баха декхарийла бир тха студенташ хьувкъам чуэцача ахархошта новкъостал дар духьа. Юртарча наха студенташка хоам бир Духьален боламе дакъа лоацаш да шоаш аьнна. ХӀаьта хӀанз цу студентех цхьа дакъа кӀиранденошка велосипедаш тӀа а хайше юрта болх, хьош дола гӀулакх, керттерча даькъе, повстанцех кхетилгеи цар дувцачунга ладувгӀилгеи а долаш...»

БӀАРГАГУШ БОАЦА БӀУХОЙ

...Духьаленна юкъера бараш хӀанз массе тайпа гӀулакхашта юкъе, правительственни системе, полице эскаре гулбеннаб. Уж ба, шеко йоацаш, правительстве а. Къаьстта дукха ба уж мугӀарерча наха юкъе, хӀаьта из кхетадеш а да.

...Сайгонера гаьна боацаш, гевеи тӀайолча французски плантацешта юххе, тӀаювхаш Ӏаьржа форма а йолаш дийнахьа наькъа тӀа латт повстанцаш укх массехк бетта, дӀаюха йода транспорт нийс а еш. 138-ча километре наькъа налог хьагулъераш а уж ба. Цхьан дийнахьа пхи эзар гаргга саг тӀехвоал цига гӀолла. Цу новкъа гӀолла Сайгоне дӀаккхьаш да баьца дарраш а. Цхьан дийнахьа 700 эзар пиастр совгӀа налог гулъю укхаза. Цкъаза, укхазара дӀа цхьан километрал гаьнагӀа хургдоацаш латташ, правительственни эскара ха хул. Из гӀулакх соцаде йиш йолаш дар из ха. Цхьабакъда, гарнизон хӀама оалаш яц, гучох, къайлагӀа баь барт ба правительственни эскарцарча тӀемахоштеи повстанцаштеи юкъе. Регулярни эскарах лаьца аьлча, меттигерча даннеех, цунна юкъе 10 процентал кӀезигагӀа боацаш подпольщикаш ба аьнна хеташ да. Администраце эггара лакхагӀча лагӀашка дӀакхоачаш я инфильтраци... Инарала Ки министрех цхьанне цкъа со шийна тӀавахача хана аьлар сога: «Аз фу дар деза хьона? Са персонала юкъе 40 процент повстанцаш ба». ЦӀаькха цхьан бехктокхамерча чиновника машиннакъа транспортах лаьца масал доаладир сона. Цо аьлар, кхерам боацаш поездаш лелилга вӀаштӀехьдаккха Ӏалаьмате хала да. Юкъера лаьрхӀача хӀара денна шоваткъа тӀий аккхийт, хӀаьта диверсешта бехке бараш партизанаш хинна а Ӏац. Машиннакъахошта юкъе дукха доттагӀий ба цар поездаш лелхийта царна новкъостал деш, малагӀча поездаца фу ях хойташ.

ХАЛКЪО НОВКЪОСТАЛ ДУ

Цхьадола лоархӀамаш даьчул тӀехьагӀа февраль бетта алхха цхьан Сайгоне повстанций 4 эзар ячейка яр, хӀаранена пхипха саг хила мегаш. Берригаш а цхьана лаьрхӀача 20 эзар бӀухо хул царех (цхьан ханна агитаторш а гера долаш бола бӀухой а ба уж). БӀарчча дивизи! Гуэ яхача городера ерригача административни органех хьокхаеннай из тайпа инфильтраци. Духах-денах дика кхийтта болча наблюдателашта (американски боацача) хет, повстанцашца барта ца вахача укхаза цхьаккха хӀама вӀаштӀехьдаккха йиш йолаш дац, аьнна... мугӀарера адам, бакъдар аьлча, подпольщикашца бувзам болаш а царна чӀоагтӀа новкъостал деш а да... Цу районашкара нах тӀема юкъе дакъа лаца безам болаш бац. Цу тайпара уйлаш а повстанций аьттув болаш я...

(АПН).

Австралера йокъал

8 шу да Австрале Юкъмоттигерча даькъе йокъал латта. Цу района тӀа оллаенна цӀеча дема морх улл. Цунна юкъе гӀолла низткъа, геза таз санна мара бӀаргагац малх.

Юкъмоттигерча Австралера йокъал дӀаьржай къулбехьа а къилбаседехьа а. Къулбехьен Австрале къилбаседара штаташ дӀа а лувцаш. 1965 шера цо Ӏалаьмате доккха зе дир мехка керттерча юртбоахама штаташта — Кердача Къулбехьен Уэльсаи Квинслендаи.

Кердача Уэльсе 12 миллион устагӀа беннаб, дуккха а доахан Ӏулаш хӀалак хиннад. Дахача шера штата къилбаседехьарча даькъе 150 машиннаькъа станце 45 миллион бушель кӀа тӀадеттадар. Укх шера — еррига а 1 миллион мара еттаяц. Йокъал оттарах Кердача Къулбехьен Уэльсах штат-экспортер хиннача штат-импортер хиннай.

Экспортах боала юкъара пайда укх шера дукха совгӀа-эшашагӀа доацаш 200 миллион доллара кӀезиглургба. Ер финансови шу чаккхдоаллаш — 30 июне — фермерий доходаш кхы а 400 миллион доллара кӀезиглургхилар лерхӀаш да. ТӀоадал ца хиларах хӀалак хулаш латт бещамаш а кхаш а. Сом, дулх, ялат чакхдоаха, шекар ду дуккха а заводаш дӀакъайлай. Доккхий уха хиш бӀеха тоатолгаш а хулаш лекъ. Цар хӀанз форда йистошкарча хила кхачан продукташ кхахьац. Цудухьа чкъаьрий хӀалак хул.

Хала ха тӀаэттай шоай хьал-торо юртбоахама продукташ тӀаухаш хиларах тийша йолаш болча машиннаькъеи автомобильнии транспорте болх беча болхлошта, докераашта, складашкарча болхлошта, ялат оххьача заводий, бойней, консервни фабрикай болхлошта. Воча хьала тӀа ба даим цига бахаш хьабоагӀа нах. Сезонах фермашка беча балхо, чкъаьрий дахаро, чарахьало баха кӀезиг-дукха торо хулийтар царга. Йокъало цунах а бзьхаб уж.

Кенгуруш дукха хӀама ца эшаш ерригаш а яйна дӀаяьннай. Австрале герба тӀа кенгуручунна уллув ший сурт латташ йола эму тайп-тайпара ги а ховха буц а юаш яжаш я. Хьалха еррига а хӀана яц аьнна баьццара хиннача Кердача Къулбехьен Уэльса шаьрача моттигашка хӀанз с ги а е буц а яц. Цудухьа эму а хӀалак хулаш латт. Цхьан хана дукха ибисаш, боабашкаш, гӀажаш хиларах цӀи хеза яр Кердача Къулбехьен Уэльсе Маккуэри яха хий дода атагӀе. ХӀанз цига уж нийслургьяц шоана.

1966 шера март бетта хин ресурсай гӀулакхашта волча министра Била аьлар: «Ахка дӀадоаллаш Австралера хин запасаш вай мехка историегӀа мел хиннарел эггара кӀезигагӀа хиннай. Шортта хинна континента хиш уха системa лаьгӀа йокъалуш латт».

Йокъал эттача районашка цкъаза, дага а доацаш, цӀаьхха кхайсе догӀаш делх, хӀаьта цар цхьайолча хана кхыметтел Ӏаьржа хий а ухийт. Йокъал дӀаяла йоаллаш хиларга дог даха боал нах. Цхьабакъда, кхайссе делха догӀаш чехкка совц, тӀаккха бӀайха хьежача малхо юха а долла хӀама докъаду.

Австрали дунен тӀа эггара дукхагӀа йокъал увтта континент я. ХӀаьта а федеральни правительства дамбаш яргa, хий дехка каналаш дахарга средстваш ахийтара меттел Вьетнамерча тӀемага ухийташ ахча доаду.

Руперт ЛОКВУД,
австралийски журналист.
(АПН).

Белорецки хьунпромбоахам — «Башлес» яхача объединене хьалха латта коллектив я. Шерра-шера бӀаьш эзараш кубометраш хьу ухийт Белорецкерча хьу хьокхараша Магнитогорске, Сибайе, Уфе, металлургеи хичеи гӀишлош хьалъеча. Укх шера биъ бетта хьу хьокхараша планал совгӀа 2 эзар кубометр хинна ца Ӏеш хьу лькххай.

ХӀана боахама хьунсекашка чуйина болх беш латт. уральски лоамашкарча наькъашка гӀолла хьу увзача машинаша лохехьарча складе кхухь тъковронех цӀендаь хенаш.

Сурта тӀа: хьунпромбоахама лохехьарча складе хьу вагонаш тӀа йоттaш латт.

Б. Клипиницера сурт.
ТАСС фотохроника.

ТIЕХХЬАРА ЭКЗАМЕН

Сиха дIеух денош, кIираш. Къаьстта уж сиха дIаухаш санна хетт пхе шера Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен институте деша баьгIача, цох шоллагIа цIа лоархIаш болча, укх шера паччахьалкхен экзаменаш дIалуча студенташта. Массехк кIира мара дисадац институт чакх а яьккха уж вай республикерча тайп-тайпарча школашка хьеха баха.

— Вай вахара никъ, вай даим хургдола цIа да школа, — йоахар укх деношка паччахьалкхен экзаменаш дIалуш хиннача нохчийн гIалгIайн шин группера студенташа. — Наьха синой инженераш да вай, цох доккхал де доагIа, — аьлар гулбенна латтача студентех цхьанне. Цо аьннар чIоагIдеш санна цунна юхе лаьттача гIалгIай йоIо аьлар: «Сийрда кхоене — коммунизм хьалъергйола къона тIехье дикача кхетамца хьалкхее езараш вай деций, цох мишта дац доккхал».

Гуш махиллара хIанз массане уйлаш школе я. Цар деча къамаьлех ховш да церех дукхагIбараш шоаш хьеха баха безача школашка хиналга. Ши-ший балха ваха веза школа хестайора хIаране. Школаш хесташ цар массане дувцар ховда а деш Магомаев Шамсудина аьлар: «Здани дика хиларех школа дика яц, нагахьа хьехархоша дешархошта дика знани лойя, из школа дика я ала мегаргда хьона».

Уж къамаьлаш деш уж болча хана, царгара паччахьалкхен экзаменаш дIаэца боагIа преподавателаш Арсханов Хь. И., Оздоева Ф. Г., Эсхаджиев I. Я. гучабаьлар. Цахьан юкъа сатем эттар аудиторе наIарга. Царна бIарахьежачо кхетадергдар экзамен дика дIаяла уйла йолаш хилар.

Экзаменаш дIаяла еза аудитори зизай букеташца кийчъяьяр. Цига дIачубаьннача экзаменатороша истола тIа доаржадаь Iодехкар экзаменационни билеташ, яшха еза предложенеш тIайола билеташ. — ТIеххьарча экзаменех шоллагIа гIа ба вай тахан боаккхар, хьалха дIачуболхачарца дIачу а яха, сихагIа из тIера дIаяккха дага я со, — аьлар Асуханова Екатеринас. Цо ше аьннар кхоачашдир. Йиъ-пхи минут ялалехьа билеташ хьа а мйца уйла е Iокайра пхи студент.

Цхьа сахьат доаллашехьа жоп дала со кийча ва аьнна экзаменатораш багIача истола тIа хьатIавоагIа Висамбаев Эльмурад. Билета тIа латтача хаттарашта дика жоп лу, яшха еза предложени дика йоашх. Цхьабакъда, цул тIехьагIа жоп дала хьатIаенача Асуханова Екатеринас бокъонца анализ еш, масалаш кхуллаш тIехдика жоп делар билета тIа латтача хаттарашта. Из предмет кIоарга довзаш хилар хьахьекхар цо. Цо телача жопашта раьза хиннача хьехархоша тайп-тайпара хаттараш дора: малагIча категорешта декъалу вай грамматике цIердешаш? Фу лоархIам болаш да вай грамматикера оазаш йIаьхеи лоацеи хилар? Кхыдараш. Телаш хинна жопаш хаьдда дар. Цхьанне санна массаволча хьехархочо аьлар цунга: хьох бокъонца йола хьехархо хургья. ТIехдика дIаелар цо паччахьалкхен экзамен. Предмет шоашта кIоарга ховш хилар дIа а хьокхаш иштта тIехдика экзаменаш дIаелар Магомаев Шамсудина, Мальсагова Рукъета, Эрбиева Зинас, кхычар. Дика дIаевлар экзаменаш воккхарех дукхагIбараша а. Лоацца аьлча цхьаккха шиъ яккханзар шин группера студенташа. Вож юхе йиса экзаменаш а иштта дика дIаяла лерхI цар массане. Оаш лерхIар кхоачашхилда, вай къона тIехье хьалкхееча кхы а дикагIа ка яйла шун, вахара никъ дIаболабу студенташ, хургдола хьехархой.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ЗАКАРПАТСКИ ОБЛАСТЬ. «Квитка полонины» — Закарпатья кердача здравницах цаI. Маьлхо къегаду кIай цIенош да а да зизана тара. Кердача пятилетке цаI яь ца Iеш ергIолаш я маьлха Закарпатьерча цу тайпарча здравницай «зизай кIорапаш».

Сурта тIа: «Квитка полонины» яхача санаторе салоIаш барий группа.

Л. Ковгана сурт.
ТАСС фотохроника.

КНИЖКАШ ДЕЗАЧАРНА

Дика вIаштIехьбаьккхаб шоай болх Шелковской района Каргалински Старогладовскии берий библиотекаша. Каст-каста хул укхаза тематически сайренаш, дешара конференцеш, берашта лаьрхIа утренникаш.

Каргалински библиотеке дIачуваьнначун бIарг тIаотташ да хоза кийчдаь плакаташ. Уж да «Фу деннал берашта Советски Iаьдало», «Iилмеи дын», «Хозлений дунен чу», «Ильича дийна сибат» яхараши дукха кхыдараши.

Цхьаккха общественни мероприяти дIайодац библиотека болхлоша белгал ца еш. Тайп-тайпара я массови болха формаш. Каст-каста ю библиотека болхлоша берашца беседаш, чакхлоах чIоагIа дIа а хозаш книжкаш дешилга,книжкай обзораш ю.

ХIанз КПСС XXIII-ча съезда решенешта пропаганда еш я библиотека. Безам тIаозаш я «Парте XXIII-ча съезда материалаш» яха берашта лаьрхIа кийчъяь папка.

Иштта дика бу болх Староглaдовски юртарча берий библиотека болхлоша а. Дика кийчо еш ба уж Советски Iаьдал этта 50 шу дузача деннакъа бахара. «Паччахьалкхе — тхода» яхаш да библиотеке хьалтеха доалла плакат. Кастта хургдолча СССР-а Лакхехьарча Совета хоржамашта хетаяь я книжкай выставкаш, плакаташ, лозунгаш. Хоржамий кампане хьакъехьа юртбоахIама къахьегамхошта юкъе тайп - тайпара беседаш ю. ХIаьта берашта лаьрхIа дар дукха ха йоаццаш укхаза хинна утренникаш. Цар темаш укх тайпара яр: «Октябряташ — барттайна бераш», «Книжка — хьа тешаме доттагIа», кхыяраш.

Района массайолча берий библиотекашта хьокхаме бу болх Шелковской берий библиотека. Йоккха терко ю укхаза берашта юкъе беча кхетама балха. Бераш гул а дийн царна керда книжкаш деш библиотекараша, беседаш, дешарий конференцеш ю.

Из деррига де вIаштIехьлоал библиотека барттайначa коллективо дика къахьегаш хиларца.

Г. КИНДЕР.

ПИОНЕРСКИ АХКА

Хьалхарча сезоне Грознерча. Октябрьски районе уллача Н. Островске цIерахча пионерски лагере салоIаш мехкдаьттахой 240 бер хургда. Дукха да салоIача деношка укх сурта тIа вайна бIаргагуча пионераша де лерхIар. ХIанззе шоаш дагалаьцар кхоачашде дIаболабеннаб уж.

Н. Кобиашвили сурт.

РЕПОРТАЖ

БЕРАША ХОЗА САЛОIАРГДА

— Кхы а йоагIа.

— Цун тIехьа цхьаькха а гучаьяльар.

— Цу автобусаца доагIараш-м гIаьххьа са отряда бераш хила деза.

— А, уж доккхий да. Сай отряде дIаяздергда аз уж.

Иштта шоайла дагабувлаш къамаьлаш деш ба Iурра денз берашчуэца кийчбенна багIа пионервожатеши воспитателаши.

Ши бIаьи ах бIаьи гаргга бер да хIанзле укхаза хьакхаьча. Уж даьхкад Грознера, Сунжера, Шаьлара, Шелковскойра, Ачхой-Мартанера, Урус - Мартанера, республика кхыча районашкара. «Тха «Раздолье» яхача пионерски лагере хьалхарча сезоне салоIаргдолчарех ахаш да уж», — яхаш дувц лагера начальника заместитела Харченко Виктор Александровича. Соахка укх хана салоIаш хиннача рел 50—60 саг дукхагIа ба уж. Цхьайтта отряде хургва 500 гаргга саг. Царца болх беш хургва 12 пионервожатии 14 воспитатели»

Дика кийчбеннаб укхаза бераш чуэца. «Шуга хьежаш да тхо, тха хьамсара доттагIий!» Уж дешаш да дIачувоаллача доккхийча алапашца яздаь. Бераш чуэцаргдола цIенош хоза кийчдаь да. Цу цIеношта кIеззига дIахо ваьлча бIаргагуш ялх палатка я. Цу чу Iеш хургба спорт дукха езараш. Духхьала спортсменаш мара юкъе боацаш хургья из отряд, цул совгIа къораметтаза болчар отряд а хургья укхаза салоIаш.

БIарг кхетт са дукххача хана денз укхаза шоаш болаш санна цхьаьца хIама деш доахкача берех. Цхьадараш бурчолгаш хехкаш, шоллагIдараш волейболах ловзаш, кхоалагIдараш шоай воспитателашка тайп - тайпара хаттараш деш ба.

—...Со шозлагIа воагIа укх лагере салаIа, хIаьта са йиша Бэлла — дихьазлагIа. Геттара хоза хетт сона укхаза. Со-м шоллагIча сезоне а Iергва укх лагере, — яхаш дувц Грознерча № 18 йолча школа дешархочо Мовтаев Сашас.

—Бэлла, тIаккха хьона-м наьха санна езаенна хила ма езий е лагерь. Дувцал вайна фуд цун бахьан.

— ПхелагIча классе дIачуяьнна яр со эгтара хьалха укхаза йоагIаш. Цу хана денз шерра-шера ух со укхаза. ЧIоагIа сакъердаме я укхаза. Тайп - тайпара мероприятеш хул. Къаьстта хоза хетт сона массехк дийнахьа походашка ухаш. ХIаьта соахка се лагере йолаш туриста нормаш кхоачашъяь «Юный турист» яха значок еннаяр сона. Укх шера сай говзал кхы а лакхъе безам ба са походашка а ухаш, хIаьта чкъаьрий лувца Iомаяла а лерхI аз.

— Са а ба чкъаьриай лувца Iомавала безам. Соахка зIамига ва, хила Iочувожаргва хьо яхаш ахийтацар со, хIана-м со воккха ма хиннавий, — йоах, гулденнача берашта юкъера хьахьалха а ваьнна, Аргунера венача Тепсаев Рамзана.

ХIаьта цхьаьцца - цхьаьцца йоагIаш хьаухаш латт бераш чудола автобусаш. Юххераяр хьатIаера. Деррига 500 гергга бер хьакхаьчарах хоам бир цо. Уж шо-шоай отрядашка дIа-юха а хьожадаь соца пионерски цIагIа дIачуйоал лагера йоккхагIа йола пионервожати Куминская Раиса Никитична. ДIачувоаллача хьалтеха йоал ерригача сезона мероприятей план. Дукха да укхаза де лерхIараш. Тайп-тайпара экскурсеш, походаш, литературни конференцеш, отрядашта а лагерашта а юкъе спортивни яхьаш дIаяхьа. ВЛКСМ-а XV съезда делегаташца, республика дикагIболча ялат кхедеращца вIашагIкхета, шоашта юххе уллача Шалажи яхача юрта истори довза — массагIа-массагIа да уж.

Юххера со дIайодаш гулл а бенна шо-шоай отрядни вожатешца, воспитателашца цхьа лоархIаме дешаш дувцаш дагIар бераш.

«Къаьнача разведчикий отряд яхаш я вайяр. Даим цхьа барт болаш хила деза вай, иштта хилча сакъердаме хургда вай вахар а. ХIаьта дукхха дика хIамаш да керттера декхараш кхоачаш а деш вай де дезараш». Из дувц № 3 йолча отряда воспитательницас Сенько Лилия Борисовнас.

Уж санна дола дукхха кердадараш дайзар берашта шоаш лагере хьакхаьчача хьалхарча дийнахьа. ХIаьта кхы а мел хургда уж санна а царел сакъердамегIа дола а денош!

А. ЦИЦКИЕВА.

Топ нийса кхувса Iомале

Топаш кхувсарий - чарахьий спорта тайпа чIоагIа лаьржа да вай мехка. Из дукха дезараш шерра-шера дукхагIа хул вай республике а. Грозненски чарахьий стендага хьежача гучадоал из иштта хилар. ТIехьтIехьагIа дукхагIа хул вайцига стендовикаш. Йоккха терко ю цу гIулакха чарахьийн чкъаьрий лувцарийн республикански общество. Топаш кхувса кагирхой Iомабеш из йола кхоалагIа шу да. Цу хана денз дукххача спортсменаша II-чен III-чен разрядий нормаш кхоачашъяьй. Уж толамаш даха вIаштIехьдаьннад цу спорта тайпа йоккха терко а еш общественни хьисапе болх беча воккхагIволча тренера Н. Ковалева (ГАРО завода слесарь) спортсменаш хьалкхебеш шийна „мамотта новкъостал деш хиларца. Ший мукъача хана даим заводской района пруда гаьна йоаццаш уллача духхьала топаш кхувса Iомалучарна лаьрхIача майдан тIа хул из.

Тийша хила мегаргва цо кхебаьча спортсменаша яхьашка дакъа лоацаш вай республика сий лакха лоаттадерг хиларах.

В. КУЗЬМИН.

ДУКХАГIА ГУЛДЕ ТИША АЬШК

Шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачаш а деш планал совгIа шерра-шера металлургически заводашта лаьрхIа бIаьш тоннаш тиша аьшк дIачулу республика къахьегамхоша. Укх шера а пхе бетта план кхоачаш а яь цул совгIа 1300 тонн тиша аьшк дIачуденнад цар.

Къаьстта дика вIаштIехьдаькхадар тиша аьшк гулделга Урус-Мартана, Грозненски, Ачхой-Мартана, Гудермесски, кхыча районий боахамашеи предприятешеи. Дукхха тIехкхоачашъяьй цар пхе бетта план.

Доккха дакъа лоац тиша аьшк гулдеча «Грознефтехимзаводы» яхача объединене предприятей коллективаша. Царех я пхе бетта план 109 процент кхоачашъяь крекинг-завод, план 106 процент кхоачашъяь химкомбинат, 115 процент кхоачашъяь мехкдаьтта чакхлоаха завод. хIаьта Октябрьски района предприятеша 188 процент кхоачашъяьй шоай план. Иштта дикагIчарца ювца йоагIаш я Грозненски ремонтно-механически, автотракторноремонтни, электромеханически, кхыйола заводаш.

Мах баь варгвац тиша аьшк гулдеш республика школай дешархоша деча новкъостала. Март бутт болабеннача хана денз дешара шу чакхдаллалца республика школай дешархоша гулдаьд кхо эзар тонн совгIа тиша аьшк.

Из деррига дика да, цхьабакъда, кIезига дац кхоачамбоацараш а. Хьаэаргья вай Надтеречни, МалгIабика районий предприятеши боахамаши, «Терек» яха мебельно-деревообрабатывающи фирма, «Союзсельхозтехника», «Грознефть» объединенеи «Грозэнерго» управленеи предприятеш, «Грозпромстрой», «Грозхимстрой» тресташ. Цар а дукххача кхыйолча предприятеша а тиша аьшк гуллара план духхьала шоай бехках кхоачашъяьяц. Из гIулакх техкача гучадаьннад цу массайолча предприятешка тиша аьшк шортта долаш долга. Цхьабакъда, цу гIулакха дукха сагота хиннабац цу предприятей кулгалхой.

«Грознефть» объединене тампонажни контора коа бIаь тонн хиллал тиша аьшк да, из цига мукх а дуаш улла ялх шу гаргга ха яьннай. Из эшаш доацилга ха а хайна сов сиха шоашта тIера дIадакхха на, аьнна указани еннаяр «Грознефть» объединене кулгалхошта мехкдаьтта доакхача промышленноста министерства, цхьабакъда, царга лерг хьокхаш-м бац объединене кулгалхой. Цу тайпара хьал да № 7 йолча треста гIишлой - монтажни управлене, «Грознефть» автобазе, Главнефтеснаба Грозненски управлене, кхычахьа. Цхьаккха хIамана ца эшаш дола тиша аьшк металлургически заводашта шоаш дIа ца даларах паччахьалкхенна мел зе хул ховлий хьогI цу боахамий кулгалхошта?

Дувцанза даргдоацаш да металлургашта дIалуча тишача аьшка дикал мел лакха я. Лакха дикал йола болат кийчдар духьа дIалуш дола тиша аьшк тайпашта, группашта, классашта дийкъа хила деза. Цхьабакъда, цу дешай вIалла терко яц вай республика предприятеша, «Вторчермета» пункташка хьакхухьаш дола тиша аьшк вIащагъийна хул. ХIаьта из хьачуэц дохача маьхах. Цунга хьежжа наха хьийга къа а дов дикагIеи маьхах дезагIеи дола легированни аьшк а дов.

КПСС ЦК-аси СССР-а Министрий Советои моттигера органаш декхарийла ю тиша аьшк гулдара дукхагIа терко е. ХIаьта предприятешеи боахамашеи цу хьакъе шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдара даим тIахьожам лоаттабе декхарийла я халкъа тIахьожама комитеташ. Долаш дола деррига тиша аьшк гул а даь ший ханнахьа паччахьалкхенна дIадалар —болат лоалалерашта доаккха новкъостал. Цудухьа из дика кхета а деш предприятейи боахамеи кулгалхоша берригa низ тIабахийта беза тиша аьшк гул а даь ший ханнахьа паччахьалкхенна дIадалара.

С. АРСАМАКОВ,
«Вторчермета» Нохч-ГIалгIай Управлене керттера инженер.

IИЛМОИ ДЫНОИ МОХК АГАРАХ ДУВЦАР

МОХК агара бахьанаш хар ловш саг вола дукха ха я. ХIаьта из цхьа бахьан доацаш а дац. Iаламе цIаьхха хулача цу хIамашца ювзаенна гIирсаш хIалакхулаши нах бовши йола дукха катастрофаш я.

Фуд из мохк агар?

Мохк агар оал естественни бахьанех лаьттанна кIалха чинг еттарах е лаьтта тохадаларах. Итале Мессина яха город хIалак а еш мохк аьгача (1908 шера) хиннача М. Горьке яздаьд: «Лаьтта теIIа увгIар, узамаш дора, когашта кIал букъ сеттабора, детталора, кIоаргга эттIа а эттIаш — геттара кIалха бIаьшеренашка тхьайса илла цхьа боккха нIана сома а баьнна хьувш санна». Писатела яхачох, форд санна теркар лаьтта, ший букъа тIара дворецаши горингаши, храмаш а казармаш а кхувссаш дIа а ухийташ, ше тохадаларца эзараш нах боабий дIа а боахаш.

Эгтара чIоагIагIа мохк аьгаб 1755 шера Португале. Из агаш цига хинараша дийцачох, лаьтта цкъа бIарчча метр Iочудодаш, тIаккха урагIдоагIаш хиннад. Цу хана Лиссабонски форте хIалакдаьд 300 совгIа кема хIаьта IалаьматеЙоккхийча, 25 метр лакхача талгIеша фордал ара а хьидда, 15 километр шера моттиг дIалоацаш тIадаьннад хий, цига баьха нах Iалаьмате дукха боа а беш.

1948 шера 6 октябре Ашхабаде мохк агар бахьан долаш из ага болабенначул тIехьагIа бархI-итт секунд ялалехьа Iалаьмате дукха цIенош чухаьрца хиннад городера а гонахьенашкара а. Ашхабаде мохк аьгача хана эзар совгIа чинг теха хилар белгалдаьккхад.

7,5 балл низ а болаш Iалаьмате чIоагIа мохк аьгар Ташкенте укх шера 26 апреле. Цун эпицентр города районе а нийсъенна, 28 эзар эдани йохаяьй; тхов-кIиле йоацаш бисаб 35 эзар гаргга дезал. Мохк эгабеш хинна кхуврч, Iилмахошта хетачох, лаьттан тIехен тIара пхиъ-бархI километр кIоарга хиннаб. Мохк эгабе болабеннача юххье денз 300 совгIа чинг теха хилар белгалдаьд сейсмически станцеша. Низага диллача шоллагIа чинг яр кхоана 10 май да яхаш тховсара техар, хIаьта из бахьан долаш хьалхагIа толхаяь хинна дукхха зданеш чухаьрцай е цхьанна а хIаманна пайдана йоацача яьннай.

МалагIаш да мохк агара бахьанаш?

Шоайла нийса вIашдухьала да Iилмои дынои цу хаттара тела жопаш.

Дыно йоах, мохк дала эгийташ ба, наха дунен чу даь къинош бахьан долаш царна Iазап тIатассар духьа. Масала, библе тIа йоах: «Хьанйцай малейко кадильница, хьалийвай из жертвенника тIара ийцача цIерах, лаьтта йоссаьйй из: цIараш яьннай, доладеннад ди къувкъа а, тIоа сега а, мохк эгабе а...» КIезиг-дукха кхыча тайпара а дувц библе тIа мохк агарах, цхьабакъда, цар бахьан массаза а цаI да. Дала ший хьашт хилча тIатосс уж тайпа балаш, моллагIа событи белгалъю царца е къинош дарах наха Iазап качтосс.

Iалам чу лелача хIамаех дыно дувцачун маIан хьагуча а доаккхаш, Ф. Энгельса яздаьд: «ХIара денна хьадоагIача наьха вахаре царна доалдеш дола арахьара низаш фантастически хьисапе цар кортошка чудоссар да, кхы дIахо а доацаш, — лаьттан тIара низаш лаьттан тIа доацача низий формехьа лоархIаш чудоссар». («Анти-Дюринг», изд. 1957 ш., оагI. 299).

Мохк агарах мишта дувц хIанзарча Iилмо? Лаьттана юкъе, белггалара кIоаргал йолча, радиоактивни распадаш хулачен магмах (лаьла порода) кристаллаш хулачен хана цхьа-бола низ вIашагIкхет, вещество меттахьа а йоахаш. Шовхалца низ хьахилара хьокхамаш эггара доккхагIа дола моттигаш, массаза а, сейсмически гIулакха чIоагIа хул. Цу процессе кIезигача лоархIаме дац Лаьттан юкъагахьа тIаувзар, Беттаи Маьлхаи тIаувзар бахьан долаш хьахинна центробежни низаш.

Уж деррига низаш вIашагIа а кхийте, къовла а лийя дIаотт, цул тIехьагIа лелха а лелхаш лаьттанна юкъера чIоагIа породаш йоха а еш, хIаьта цунах лаьтта оагалу. Из процесс укх тайпарча масалца дика дIахьокха йиш йолаш я: нагахьа санна сатташ йола хIама хьа а ийца, из кIезиг-кIезига гоамъеш хьагоамийча, юххьанца из операци дIайолалуча хана хIама атта гоамъюлу. Цхьабакъда, дIахо цхьа ха йоагIа сов соттаяр цунга лоа ца а луш из каглуш; массехкнахьа кагий а доккхий а тайп-тайпара лелхамаш а хулаш.

Изаморг хул лаьттана юкъе а. Тектонически къовлаялар доккха доацача хана порода чIоагIалга из паргIатта лоалу. Цхьабакъда, цул тIехьагIа, уж чIоагIагIа къовлаеннача хана, лаьттан тIоанага цар низаш лоа а ца луш йоттаенна латта лаьттан породаш толхаю, хIаьта цхьа доакъош шоллагIчарна юхера меттахьа доал, из бахьан долаш юкъера лелха а лелхаш. Из процесс Iалаьмате сиха хул, цудухьа лаьттан тIа дахача вайна мохк агаф хет цунах.

Укх ханага даьннача Iилмо цхьадола толамаш даьхад мохк агара хьалаш Iомадареи вай планета тIехен белггаларча моттигашка уж нийсдаларен даькъе, 10^{20} — 10^{26} эргача кхоачаш бола мохк агара низ тоъал нийса лаьрхIаб, хIаьта из хул юкъера низ болаш йолча массехк миллион атомни бомба низа нийсса. Мохк агача хана мукъабаьнначунца нийслургбар миссел низ балара дукххача шерашка эзараш электростанцеша болх бе безаргбар.

Мохк эгабу кхуврчаш эггара дукхагIа да лаьттан тIехен тIара 300 километр кIоаргача, цхьабакъда, 500—600, кхыметтел 800 километр кIоарга а хул. Эггара чIоагIагIа а зенаш деш хул лаьттан тIехен тIара 100 километрага кхачналца кIорга доахкаш кхуврчаш долаш дола мохк агар. Масала, Ашхабаде мохк оагабаь кхуврч 15—20 километр кIоарга бар, Крымски (1927 шу) — 30—40, Карпатски (1940 шу) — 80—100 километр.

Iилмахоша гучадаьккхад лаьттан чкъора тIехен белггаларча моттигашка мохк оагабеш хилар. Тахан геттара нийса ала йиш я вайга, мел аьга а мохк аьга моттигаш малагIаш я, ца аьгараш малагIаш я. Гучадаьннад моллагIча районе мохк агар цигарча геологически хьалашца бувзам болаш хилар. Масала, деррига дуне хьанйцача, лаьттан тIехен тIа мохк агар бе-бе да: цхьайолча моттигашка низ сов чIоагIа хиларца белгалдоал из, хIаьта кхычахьа нагахьа мара а лоадама низ болаш а хилац. Эггара чIоагIагIа мохк агаш хул Испане, Итале, Португале, Греце, цхьабакъда, из хилац вай мехка централни даькъа тIа, масала, Ленинград, Москва, Саратов, Горький, кхыйраш санна йолча городашка.

Нагахьа санна, дыно яххача тайпара, мохк агар даьла низах хулаш хилар вай сопадича, тIаккха даьла эгIазал эггара чIоагIагIа из лоархIаш долча, ды хьеха институташи акаделеши йолча мехкашта тIа хIана ерзаьяь? Итале, масала, Ватикан — католически дын юкъмоттиг — йолча кхычахьа цхьаннахьа а ца хулача тайпара дукха зенаш деши каст-кастагIеи хул мохк агар. Дукхаза а чIоагIагIа мохк ийгаб, хIанз а эг зIамигача Азе, Иране, Къилбаседен Инде, Къулбехьен Америке, дын гIулакхаш къаьстта чIоагIагIа леладеча кхыча моттигашка.

Бакъдараша хьахьокхачох, бокъонца долаш дола хIамаш дац цхьанна а даьла хьехавеча догмо дувцар, из харцлу Iилман даннеша. Iилмо гучадаьккхад, мохк агар, массаза а, рельефа лакхаленаш эргашагIа йолча моттигашка, вешта аьлча юкъ-юкъе лоамаши теIа моттигаши йолча, хулаш хилар а хIаьта шаьрача аренашка сейсмически хувцамаш хинна нагахьа моттиг ца хилар а. Цу хана из яле а е кхы яле а йолча районе мохк агар вулканаш лелхарца каст-каста нийслуш да. Масала Iалач чухь дукххаза а зеденнад, мохк агаро цкъаза вулканаш сомайоахаш а, хIаьта, шозлагIазале, уж дIайоахаш а хилар. Масала, Лиссабоне мохк аьгачул тIехьагIа Везуве ший болх сацийтар.

Белгалъяккха йоагIаш я боккха атеистически лоархIам болаш йола кхы цхьаькха цхьа факт а. Масала, доккхий зенаш а деш мохк агар бахьан долаш киназаш, маьждигаш, дына гIулакхашта лаьрхIа йола кхы тайпа зданеш йохаеши, хIаьта дына духьалара организацеш чуйодаш дола гIирсаш лоадама зе ца доалаш юхеюсаши моттигаш нийслу каст-каста. Масала, Ашхабаде мохк аьгача хана йохаяьча зданешта юкъе лар цIи хеза, 500 шу хьалхагIа денз цу ханналца лаьтта Анаура маьждиг. Цу ханна цхьаккха зе ца хулаш йисай парте горком чуйола здани, В. И. Ленина дегIа памятник, краеведчески музей.

Дукха бе-башха доацаш иззамо сурт да тахан Ташкенте гуш дар а. Къаьнарча кхыча гIирсашта нийсса дохадаьд укхаза дына гIулакхашта лаьрхIа гIирсащ а. ХIаьта хIанзара керда гIирсаш зе ца хулаш дисад. Цхьан районера къаьна цIенош чухаьрцад, хIаьта цунна уллув яьгIа партком чуйола здани бIарчча йисай. Цунца дувзаденна Ташкенте дувц: «Кхы мел яраш ехача а латта езаш я партком!»

Мохк аьгача хана цхьайола зданеш йохаши вожаш бIарчча юсаши хилар фуд? Бахьан — гIирс дикаво хьалбаь хиларга хьежжа. Цудухьа лаьттанна кIал чингаш йийттача районашка антисейсмически конструкцех йола материалаш а ухийташ ду гIирсаш хьал. Зданеш чIоагIагIа латташ хилийтар духьа тховнашка ухийта материалаш яйгагIа яраш хорж, этажаш кIезигагIа хулийт. Белгалдаккха доагIа, къаьнарча хана а тIехьа дукххача зодчешта ховш хиннад иштта хатар хиннача хана лаьттанна кIал еттача чингишка ца йохаяйташ зданеш чIоагIа лоаттаяра новкъостал де тарлур далла деш дола ламадаш а доацаш, чIоагIа хьалдаь гIирсаш хилар. Динза даргдоаца гIулакхаш дарах таханарга даьхад къаьнарча замалахьа хьалдаь сейсмически районашкара башха-дика гIирсаш.

ЧIоагIа лоархIаме да мохк маца агаргба хар. ХIанзарча сейсмологена къоастае эггара халагIа я из проблема. Нагахьа санна мохк агаргболга массехк сахьат хьалхагIа ха Iилма вIаштIехьдаьлча, цIеношкара нах ара а баьха кхераме йоацача моттигашка дIабига а цу тайппара ца боабайташ нах кIалхарбаха а йиш хургъяр, хIана аьлча мохк аьгача хана боабеш бола нах лаьтта кIал чингаш еттарах а ца боабеш дукхагIча хана дага а доацаш из агарах чухерцача цIеношта кIал ухаш боабу. Цхьабакъда, мохк маца агаргба хIанз укх сахьата хайна даьннадац. Мохк агача хана Iалам чухьа хулаш дола хувцамаш Iомадара ларда тIа из проблема къоастаергйола наькъаш лаха гIерт Iилмахой.

Дукхха ха хьалхагIа денз зеденнад мохк агарболгах дукххача хьайбай «са аьхк ухаш» хилар. Масала, лаьттанна кIалхара чингаш йолаяла массехк сахьат эшаш чIоагIа сатем бай хул доахан, жа, жIалеш, кхыдола хьайбаш. Хьалха цун духах кхета йиш йолаш хиннабац, хIаьта хIанз уж тайпа моттигаш хилара бахьан мохк агале хьалхагIа лаьттах чакх а ювлаш хьалъухача электромагнитни талгIешца дувзаденна хилар гучадаьннад. Масала, Ашхабаде мохк агале массехк ди хьалхагIа массаза а цига баьхача наха-туркменаша хоам баьб, кастта мохк агаргба вайна аьнна, хIана аьлча эшаш, текхаргаш, шолкъаш шоай къоргаш юта а юташ дIааха яьннай. Ташкенте мохк агача хана а иштта тамашийна оамал хьовзаьй хьайбаша, лаьттанна кIалха чингаш еттаргхиларах хоам а беш. Масала, жIалеш увгIа доладеннад, бийсанна гIайтта сигалдахад кхокхарч, сатем боацаш хиннад цискаш...

ХIанз гучаьнна мохк маца агаргба ховш массехк способ я. Царех наI — унзарерча зуламах хоам а беш. Лаьттан электромагнитни поле хувцаялар теттара дика холуш йолча приборашца из гучалаккхар. Мохк агаргхиларах хьалхагIе а хоам бу лаьттан тIоанах чакхъювла оаза талгIеш хьалувцарца а хIаьта иштта лаьттан тIехен лостам хувцабеннилга гучалоаккхаш йолча приборий новкъосталца а. ТIаккха, юххера а, цхьаькха я Лаьттанна юкъера корка хIамаш Iомаярах латташ йола способ; из я мохк агале хьалхагIа цу чу низ къовлабалар гучадоаккхаш.

Цхьабакъда, мохк агаргболга ховташ йола уж лакхе мел йийца методаш хIана укх сахьата бокъонца теша мегарволаш яц. Iилмо лех, бакъдар аьлча, цунна кора а боагIарба унзара событеш хургхилар ха вайга йиш хулийтаргйола никъ.

Дынах лаьца аьлча, цун хьаькъал дIаккхачац бокъонца дола мохк агара бахьанаш малагIаш да ха, хIаьта царца къувса-м мухха а магацар цунна.

ХIанз дерригача дуненна гуш да, Iаламо наха деча зенаштеи царца дувзаденна тIаувттача халонаштеи духьалъотта могар эггара чIоагIагIеи тешамегIеи йола доал ду общественнии паччахьалкхени механизм — социалистически строй мара ца хилар. Ташкенте мохк агарах хинна зенаш, масала, толамца дIадоахаш латт советски наьха сакхетам боккха хилар, уж шоайла айхха кхотабенна хилар, сага саг — доттагIа, новкъост, воша ва яхача принципах дахача халкъий дохаргдоаца доттагIал бахьан долаш.

Е. МАРТЬЯНОВ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-30-91; бехктокхама секретаре — 2-45-48; партийни вахарен, промышленнии, юртбоахамен, культурай, письмоий отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-30-91; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05214. Заказ № 3017.